ACTIVITATEA DIPLOMATICĂ ÎN JURUL CONFLICTULUI DINTRE PETRU RAREŞ ŞI POLONIA

ILIE CORFUS

Introducere. Principala sursă documentară pentru studiul relaţiilor romîno-polone din prima jumătate a secolului al XVI-lea o formează actele cancelariei polone din timpul ultimilor regi din dinastia jagiellonă, Sigismund I cel Bătrîn (1506—1548) şi Sigismund August (1548—1572), adunate pe la mijlocul veacului amintit într-o vastă colecţie de documnnte în manuscris (aproape 29 volume) de Stanislaw Górski, cel mai de seamă istoric polon de la Długosz pînă la destrămarea Poloniei. Colecţia lui Górski cuprinde scrisorile intrate, precum şi cele ieşite din cancelaria regală în chestiuni interne şi de politică externă. Scrisorile ieşite din cancelarie au ajuns în mîinile celor cărora le-au fost adresate, deci ele au fost împrăştiate în arhivele ţărilor cu care Polonia menţinea relaţii diplomatice, precum şi în diferite biblioteci publice şi particulare. Scrisorile intrate în cancelarie s-au păstrat mai puţin în arhiva statului şi mai mult în colecţiile particulare ale diferiţilor cancelari poloni. O astfel de colecţie de acte, cuprinzînd corespondenţa cancelariei polone dintre anii 1515 şi 1535, adică din timpul cînd în postul de vicecancelar funcţiona Petru Tomicki, episcopul Cracoviei, a ajuns după moartea acestuia (1535) în posesia lui Górski, secretarul lui Tomicki în cancelaria regatului, servindu-i drept material fundamental pentru alcătuirea colecţiei sale de documente în diferitele ei redacţii. Căci de sub mîna lui Górski au ieşit trei redacţii: prima, cea mai veche, în 19 volume; a doua, întocmită după 1556, în 17 volume, iar a treia, cea mai vastă, în 27 tomuri, a fost oferită senatului polon în 1567. Dat fiind că această colecţie cuprindea, în redacţiile de mai sus, acte secrete de stat, Górski nu s-a gîndit s-o publice, ci a dedicat-o uzului intern al cercurilor conducătoare, în amintirea maestrului său P. Tomicki. După diferitele sale redacţii, păstrate în original sau în copie în diferite arhive din Polonia şi din străinătate, colecţia de documente a lui Górski, în manuscris, a început să fie tipărită la Poznań în 1852, sub titlul *Acta Tomiciana*, ca un omagiu adus peste veacuri lui P. Tomicki. Primele opt volume au apărut în cursul anilor 1852—1860, iar volumele IX—XIII în anii 1876—1915. Volumul

XIV a apărut, după o lungă întrerupere, în anul 1952, volumul XV în 1957, iar volumul XVI, partea I-a, în 1960 [1].

Acta Tomiciana, punînd în circuitul ştiinţific un material documentar deosebit de important nu numai pentru istoria Poloniei, ci şi a ţărilor vecine, precum şi pentru istoria generală europeană din epoca Renaşterii şi Reformei, au stîrnit de la începutul apariţiei lor un viu interes printre istoricii străini.

La noi documentele privind relaţiile romîno-polone dintre 1510 şi 1527, publicate în volumele I—IX ale « Actelor Tomiciane », au fost reproduse de N. Densuşianu în colecţia de documente Hurmuzaki încă din 1892 [2]. Volumul XIII din *Acta Tomiciana*, care a apărut în 1915 şi care conţine corespondenţa anului 1531, deci materialul documentar fundamental pentru studierea conflictului dintre Petru Rareş şi poloni, a rămas necunoscut pînă acum istoriografiei romîneşti, deşi, lucru în aparenţă paradoxal, cea mai mare parte din documentele referitoare la acest conflict, cuprinse în volumul menţionat, au fost tipărite şi folosite la noi cu mult înainte de apariţia lui. Aceasta se explică prin faptul că istoricii romîni au găsit, în cercetările lor prin arhivele străine, manuscrisul volumului XIII al lui Górski, păstrat în diferite copii şi sub diferite forme, din care au scos şi publicat actele privind istoria noastră [3].

Şi istoricii poloni care s-au ocupat de războiul din 1531 au folosit, pînă la apariţia (în 1915) a volumului XIII din *Acta Tomiciana*, acelaşi volum al lui Górski în diferitele sale manuscrise. Este vorba, înainte de toate, de Al. Czolowski, primul care a iniţiat cercetări temeinice asupra acestui război în excelenta sa lucrare asupra bătăliei de la Obertyn [4]. Apariţia acestei lucrări (în 1890), conţinînd o bibliografie pe cît de preţioasă pe atît de completă, a stimulat cercetările asupra acestui important episod militar din istoria relaţiilor polono-romîne, atît în Polonia [5], cît şi la noi.

---

[1] Vezi recenzia noastră asupra volumelor XIV şi XV, în « Romanoslavica », V — Istorie, Bucureşti, 1962, p. 195—200, iar asupra volumului XVI, partea I-a, în « *Studii şi cercetări ştiinţifice, — Istorie* », Academia R.P.R., Filiala Iaşi, XIII, 1962, p. 287—290.

[2] N. Densuşianu, în Hurmuzaki, *Documente*, II—3, Bucureşti, 1892, şi anexele lui E. Kaluźniacki la acest volum.

[3] I. Bogdan a publicat în Hurmuzaki, *Documente*, Suplement II—1, Bucureşti, 1893, documente din manuscrisele volumelor XIII, XIV şi XV ale lui Górski, copiate şi păstrate în mapele (« teki ») istoricului polon din sec. XVIII A. Naruszewicz, descoperite de B. P. Hasdeu (în 1876) în Biblioteca Czartoryski din Cracovia şi copiate, cu multe erori de lectură, de doi studenţi poloni. N. Iorga a publicat în Hurmuzaki, *Documente*, XI, Bucureşti, 1900, corespondenţa anului 1531 după o altă copie, mai reuşită, a manuscrisului volumului XIII al lui Górski, găsită în Biblioteca oraşului Leipzig. Tot Iorga a publicat în *Studii şi documente*, XXIII, Bucureşti, 1913, scrisorile cancelarului polon către ducele Prusiei, aflate în arhivele din Königsberg, scrisori care au apărut doi ani mai tîrziu (1915) în volumul XIII al colecţiei *Acta Tomiciana*.

[4] *Bitwa pod Obertynem 1531 r.* (Lupta de la Obertyn din anul 1531), în « Kwartalnik Historyczny », XVI (1890) p. 631—662 şi extras, p. 32, în care se folosesc două copii ale manuscrisului volumului XIII al lui Górski, una păstrată în Biblioteca oraşului Leipzig, probabil aceea din care a publicat în 1900 Iorga în *Hurmuzaki*, XI, şi alta în Biblioteca Czartoryski din Cracovia. În ediţia a doua a lucrării sale, apărută în 1931, autorul a putut folosi în sfîrşit volumul XIII din *Acta Tomiciana*, în forma lui tipărită şi mai completă; această ediţie a rămas pînă acum necunoscută istoriografiei noastre.

[5] K. Górski, *Tarnowski i bitwa pod Obertynem* (Tarnowski şi lupta de la Obertyn), în « Biblioteca Warszawska », III (1894), p. 560—577; T. Korzon, *Dzieje wojen i wojskowości w Polsce* (Istoria războaielor şi a artei militare din Polonia), I, Cracovia, 1912, p. 197—200, W. Bogatyński, *Hetman Tarnowski*, Cracovia, 1914, p. 35—43; M. Kukiel, *Zarys historii wojskowości w Polsce* (Schiţă asupra istoriei artei militare din Polonia), ed. a 3-a, Cracovia, 1929, p. 50—55 urm.

Dintre istoricii romîni, primul care a început să analizeze pe baza aceluiași material documentar, oferit de copia manuscrisului lui Górski, relațiile romîno-polone din timpul lui Petru Rareș, a fost N. Iorga.[1] Cel care a aprofundat însă cercetările asupra acestor relații a fost I. Ursu, în monografia sa asupra politicii externe a lui Petru Rareș[2], precum și în studiul său asupra războiului voievodului cu polonii din 1531[3]. Dar în nici una din lucrările romînești de mai sus, precum și în cele ce le-au urmat, n-a fost folosit volumul XIII din *Acta Tomiciana*, apărut, după cum s-a arătat, în 1915, într-o formă mult mai completă decît volumul manuscris al lui Górski. De asemenea necunoscut a rămas pînă acum istoriografiei noastre și materialul documentar, tipărit cu începere din anul 1952 în volumele XIV, XV și XVI ale acestei colecții[4].

Punerea în lumină a acestui nou material documentar în legătură cu ceea ce se cunoștea la noi pînă acum despre conflictul dintre Petru Rareș și poloni, dar mai ales analiza activității diplomatice prilejuite de acest conflict formează obiectul expunerii de față[5].

Situația politică din centrul și sud-estul Europei în ajunul izbucnirii conflictului moldo-polon. Prima jumătate a secolului al XVI-lea este perioada în care expansiunea turcească înaintează vertiginos spre centrul Europei, modificîndu-i profilul politic și raportul de forțe existent pînă atunci. La începutul acestui secol, patru state, și anume Polonia, Lituania, Cehia și Ungaria, se aflau sub stăpînirea dinastiei Jagiellonilor, în primele două domnind Sigismund I, iar în ultimele fratele său Vladislav. Acestui bloc de state, formînd o putere unitară sub raportul politicii externe, i s-au opus Habsburgii, care nu renunțaseră la pretențiile lor asupra Cehiei și Ungariei, stăpînite mai înainte de ramura Luxemburgilor. Planul lor era de a încercui Polonia cu un lanț de state dușmane ei, dar aliate cu Habsburgii. În acest scop, ei au sprijinit Ordinul Teutonic în lupta lui de eliberare de sub tutela polonă și au căutat să inițieze acorduri cu Moscova pentru a o inspira la noi războaie cu Lituania pentru recuperarea teritoriilor bieloruse și ucrainene. În felul acesta, Habsburgii au căutat să deplaseze punctul de greutate al politicii polone din regiunile dunărene și să obțină mînă liberă în Cehia și Ungaria.

---

[1] *Studii de istorie și de istorie literară*, în «Literatură și artă romînă», IV (1899), nr. 3' p. 134—149, dar mai ales *Relațiile Moldovei cu Polonia după documente nouă. I. Petru Rareș și politica sa față de poloni*, în «Convorbiri Literare», XXXV (1901), p. 324—352, în care folosește: volumele I—IX din *Acta Tomiciana*; manuscrisul volumului XIII al lui Górski, aflat la Leipzig; Bogdan-Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II—1; Iorga-Hurmuzaki, *Documente*, XI, precum și lucrarea lui Al. Czolowski asupra luptei de la Obertyn și literatura din ea.

[2] *Die auswärtige Politik des Peter Rareș, Fürst von Moldau (1527—1538)*, Viena, 1908, în care folosește volumele I—XII din *Acta Tomiciana*; Bogdan-Hurmuzaki, *Doc.* Supl. II—1; Iorga-Hurmuzaki, XI, precum și studiile lui Iorga de mai sus, nu însă și lucrarea citată a lui Czolowski.

[3] *Bătăliile de la Gwoździec și Obertyn (1531)*, în «Analele Acad. Rom., Mem. Secț. Istorice», seria II, tom. XXXV, București, 1913, p. 429—441, în care utilizează volumul XII din *Acta Tomiciana*, dar mai ales lucrarea lui Czolowski și izvoarele din ea. În 1923, I. Ursu a publicat o scurtă sinteză de popularizare, intitulată *Petru Rareș*, bazată pe bibliografia folosită în lucrările sale anterioare, fără a utiliza însă volumul XIII din *Acta Tomiciana*, apărut cu opt ani înainte.

[4] Afară de seria de documente din anii 1532 și 1533, publicate de I. Bogdan, cu multe lipsuri, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II—1, după copiile tîrzii, păstrate în mapele lui Naruszewicz, precum și de cele cîteva scrisori din 1532—1534, aflate de N. Iorga în arhivele din Königsberg și publicate în *Studii și documente*, vol. XXIII.

[5] *Acta Tomiciana* vor fi citate în paginile ce urmează prin A.T.

În speranța de a despărți pe împăratul Maximilian de Rusia (cu care acesta încheiase în 1514 un tratat) și a-l convinge să înceteze de a sprijini politica antipolonă a Ordinului, Sigismund I ajunse la o înțelegere cu Habsburgii, în urma acordului încheiat la Viena (1515), prin care aceștia își asigurară, prin proiectarea unei serii de căsătorii, succesiunea la tronul Cehiei și al Ungariei după moartea lui Ludovic, fiul lui Vladislav. Sub noul împărat, Carol Quintul (ales în 1519), care s-a ocupat mai mult de problemele Occidentului, lăsînd pe cele ale Răsăritului pe seama fratelui său, Ferdinand, stăpînul Austriei, se ajunse din nou la slăbirea «prieteniei» dintre Polonia și Habsburgi, din cauză că aceștia nu renunțau să sprijine Ordinul și pe moscoviți, dar mai ales din pricină că ei căutau să obțină puterea efectivă în Ungaria încă din timpul lui Ludovic, după moartea tatălui său (1516).

Nici înțelegerea dintre Polonia și Franța (1524), îndreptată împotriva Habsburgilor, n-a putut să contrabalanseze în mod eficace influența acestora în Cehia și Ungaria. Această influență s-a vădit mai ales în atitudinea Ungariei față de primejdia turcească. În această privință, interesele și pozițiile Poloniei și Ungariei se îndepărtară unele de altele, cu tot caracterul comun pentru ambele state al pericolului otoman. Polonia, care nu se afla în calea expansiunii turcești, iar hotarul ei cu Turcia se găsea undeva în îndepărtatele stepe pontice, a considerat necesar, după nefericita ei expediție în Moldova din 1497, să se asigure de o pace cît mai îndelungată cu Poarta, căci raporturile bune cu sultanul îi înlesneau apărarea hotarelor sudice de tătari și de moldoveni. Dimpotrivă, pentru Ungaria, la ale cărei frontiere de miazăzi ajunsese puterea Semilunii, amînarea mult așteptatei expediții comune a statelor creștine contra turcilor însemna sfîrșitul ei.

Într-adevăr, după căderea Belgradului în mîinile turcilor (1521), partida austrofilă din Ungaria duse țara la catastrofa de la Mohaci, unde muri regele Ungariei și Cehiei, Ludovic Jagiellonul (1526). Cehii, respingînd candidatura regelui Poloniei, și-au ales rege pe Ferdinand al Austriei. În Ungaria, o parte a nobilimii de mijloc, tinzînd la independența țării, a ales rege pe voievodul Transilvaniei, Ioan Zapolya (1526—1540). În schimb, Habsburgii, cu ajutorul magnaților și al episcopilor maghiari, au trecut prin dietă alegerea lui Ferdinand (1526—1564). În felul acesta ei și-au realizat planul de a crea la Dunăre un stat plurinațional habsburgic. Cehii și-au pierdut astfel independența de stat, iar Ungaria a fost împărțită între Habsburgi, turci și Zapolya. Acestuia din urmă îi rămîne și stăpînirea asupra voevodatului Transilvaniei, care în curînd va dobîndi individualitate politică deplină ca stat vasal Porții, în felul celorlalte țări romînești de peste munți. Zapolya a căutat ajutor în Polonia (1528), care a rămas însă neutră. De aceea s-a adresat Porții, cu care a încheiat un tratat (1528), obținînd regatul Ungariei din mîna sultanului și dependent de acesta.

Între cei doi regi ai Ungariei a izbucnit un război îndelungat, în care a intervenit, de partea lui Zapolya, și Petru Rareș, domnul Moldovei, care a dobîndit astfel prilejul să-și sporească posesiunile din Transilvania (cu Ungurașul, Bistrița și Valea Rodnei, pe lîngă Ciceiul și Cetatea de Baltă, stăpînite și mai înainte de voievozii moldoveni) și să-și extindă influența asupra acestei țări. Venind în ajutorul lui Zapolya, sultanul asedie, fără succes, Viena (1529). În 1530, între cei doi regi se încheie un armistițiu pe un an, după care luptele reîncepură. Polonia a păstrat în timpul acestor lupte o neutralitate binevoitoare în problema Ungariei. Și aceasta, pentru a nu irita pe turci (care în 1524

făcuseră fără motiv o incursiune adîncă în teritoriul polon), cu care încheiaseră în 1525 un armistițiu pe 3 ani, reînnoit apoi în 1530.

Între timp, transformări simțitoare se produseseră și în politica Ordinului Teutonic față de Polonia. Marele maestru, Albert de Hohenzollern, nepot de soră a lui Sigismund I, care refuzase să depună omagiu regelui polon, încheiase o alianță cu Moscova împotriva Poloniei (1517) și încercase, fără suces, să se elibereze pe calea armelor de sub tutela polonă, a lichidat, în sfîrșit Ordinul, trecînd la luteranism și creindu-și un principat laic, în dependență de regatul polon (1525).

Pentru statul polono-lituanian, cea mai mare primejdie venea în acest timp de la Răsărit, din partea Moscovei, care sub marele ei cneaz Vasile se străduia să-și recupereze teritoriile malo- și bieloruse, conform programului lui Ivan al III-lea, inițiatorul marii politici europene a statului moscovit din a doua jumătate a secolului al XV-lea. Armistițiul încheiat în 1522 pe cinci ani a fost prelungit în 1527 pînă în 1532, apoi încă pe un an, cînd Vasile, aliat cu Petru Rareș, se pregătea de al treilea război cu lituanienii, vizînd cucerirea Smolenskului și Kievului.

La sud-est, Polonia și Lituania se mărgineau cu Moldova, vasala Porții, precum și cu hanatul Crimeii, intrat și el sub suzeranitatea sultanului încă din 1478—1479. Față de acești vecini, Polonia a adoptat o atitudine defensivă, străduindu-se să le împiedice incursurile și înțelegerile cu ceilalți dușmani ai ei, în primul rînd cu Moscova [1].

Diferendul moldo-polon asupra Pocuției și lupta de la Obertyn. Victoria lui Ștefan cel Mare asupra polonilor din 1497 a produs o întorsătură radicală în relațiile moldo-polone. Ea a scos Moldova de sub suzeranitatea și influența Poloniei și a stimulat inițierea unor atacuri asupra fostei puteri suzerane. Ca urmare, regiunea de la margine a fost răvășită de neîncetate conflicte și incursiuni. Obiectul pretențiilor moldovene, realizate uneori pe calea armelor, devine Pocuția, în jurul căreia se concentrează aproape întreaga politică moldo-polonă din prima jumătate a secolului al XVI-lea.

Tratatul de pace dintre poloni și unguri din 1498—1499, în care se cuprindea și Moldova, a lăsat unei comisii mixte polono-moldo-ungare latitudinea să decidă cui aparține dreptul de stăpînire asupra Pocuției, menținînd în felul acesta pretențiile marelui domn moldovean asupra acestei provincii. În 1502 el ocupă Pocuția, care rămase în stăpînirea Moldovei pînă în 1505, cînd Bogdan o cedă Poloniei în speranța că va obține mîna surorii regelui polon. Refuzat, el trimise în 1506, în timpul interregnului produs de moartea regelui Alexandru, pe ai săi să prade Pocuția, iar în primăvara anului 1509 dezlănțui războiul. El ocupă Pocuția, lovi Camenița și intră adînc în voievodatul Rusiei pînă la Lvov, arzînd, la întoarcere, Rohatynul și distrugînd districtele centrale din acest voievodat, situate în triunghiul Camenița — Halici — Lvov. Ca răspuns, o armată de peste 20.000 poloni, adunată prin mobilizarea generală a șleahtei, recuperă Pocuția și se răzbună cumplit, pustiind Moldova pînă la Suceava și înfrîngînd, la întoarcere, pe Bogdan la Nistru, cînd acesta încercă să-i taie calea. Pacea încheiată la începutul anului 1510 între Bogdan și Sigismund I

[1] *Historia polityczna Polski* (Istoria politică a Poloniei), II, Cracovia, 1923, p. 4—37; *Historia Polski* (Istoria Poloniei), I—2, Varșovia, 1957, p. 189—207.

regele Poloniei, prin intermediul regelui Ungariei, a lăsat din nou posibilă contestarea pe viitor a dreptului de stăpînire a Poloniei asupra Pocuției.

De aceasta s-a folosit Petru Rareș, care a căutat să-și realizeze pretențiile asupra Pocuției cu ajutorul tătarilor, dar mai ales al Moscovei, principalul dușman al statului polono-lituan unit prin persoana lui Sigismund I, rege în Polonia și mare duce în Lituania. Rareș a intrat în relații strînse cu Moscova încă de la începutul domniei (1527). Marele cneaz moscovit Vasile a asigurat în 1527, în acordul de prelungire pe alți șase ani a armistițiului cu regele polon, dreptul de liberă trecere prin Polonia și Lituania pentru solii săi și pentru cei ai domnului moldovean. Astfel acesta a putut să reînnoiască în 1529 vechea alianță dintre Moldova și Moscova, pe care a căutat s-o folosească pentru a-și sprijini hotarul de nord al țării pe Nistrul superior, cu alte cuvinte, pentru a ocupa țara Haliciului cu districtele Sniatyn și Colomeea, în timp ce Vasile al Moscovei se obliga să lovească asupra Kievului de sub stăpînirea Lituaniei. Dar complicațiile din hanatul de la Kazan și lupta lui cu noul han de acolo au întors atenția marelui cneaz moscovit de la apus spre răsărit lipsindu-l pe aliatul său de ajutorul scontat tocmai în momentul cînd, bazîndu-se pe alianța sa cu Moscova, Petru Rareș a recurs la arme la sfîrșitul lui noiembrie 1530, după ce în august același an a cerut regelui polon retrocedarea Pocuției.

În prima decadă a lunii decembrie 1530, Pocuția a fost ocupată, iar la 30 ale aceleiași luni Rareș a înfrînt în apropiere de Camenița cavaleria regulată poloneză, cu un efectiv de 8 roate (în medie de cîte 100 călăreți), precum și pedestrimea acestei cetăți, amenințînd Podolia și țara Haliciului [1].

După calcule contemporane, Pocuția număra în momentul incursiunii lui Rareș pînă la 300 sate și 15 orășele. Dintre acestea din urmă, Śniatynul, Colomeea (considerată capitala provinciei), Tłumacz și Tyśmienica, precum și o mulțime de alte așezări fură prefăcute în cenușă. Numai o mică parte din numeroasa șleahtă pocuțeană își putu găsi salvarea în cetatea Haliciului; majoritatea ei a fost nevoită să recunoască pe noul stăpîn. Au fost însă și unii din populația ruteană și din nobilimea măruntă ortodoxă, care primiră cu bucurie pe cuceritor și-i jurară credință, fapt pentru care mulți fură acuzați de trădare de țară și pedepsiți cu confiscarea averii [2]. S-au confiscat mai ales moșiile acelora care ajutaseră, ca sfătuitori și călăuze, pe domnul romîn și pe oamenii săi la ocuparea provinciei. Regele polon se aștepta ca Rareș să intervină pentru grațierea și repunerea lor în drepturi [3]. E o dovadă că în chestiunea pretențiilor Moldovei asupra Pocuției a jucat un rol și populația ruteană a provinciei, favorabilă domnilor de la Suceava din motive de solidaritate ortodoxă [4].

La sfîrșitul lui ianuarie 1531, Rareș justifică, din punctul de vedere moldovenesc, printr-o scrisoare către regele polon, ocuparea Pocuției, ca o țară ce-i aparține de drept de la înaintașii săi [5]. Ca răspuns, regele-i ceru la 3 februarie

---

[1] Pentru cele de mai sus vezi: Al. Czolowski, *Bitwa pod Obertynem 22 sierpnia 1531* (Lupta de la Obertyn din 22 august 1531), ed. a 2-a, Lwów, 1931, p. 11—15; *Historia polityczna Polski* (Istoria politică a Poloniei), II, p. 31—32; L. Kolankowski, *Polska Jagiellonów. Dzieje polityczne* (Polonia Jagiellonilor. Istoria politică), Lwów, 1936, p. 167—168, 175, 177, 192—193, 228.

[2] Al. Czolowski, *op. cit.*, p. 15. În total, au fost confiscate 16 sate și părți de sate; v. P. P. Panaitescu, *Petre Rareș și Moscova*, București, 1934, p. 12—13.

[3] A.T., XIV, p. 479—480.

[4] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 13.

[5] A.T., XIII, p. 266.

să părăsească Pocuţia [1], iar boierilor lui, să-l convingă să-şi retragă trupele din această provincie şi să repare daunele suferite [2]. Rareş îi răspunse la 21 februarie că Pocuţia a aparţinut şi aparţine Moldovei şi că o va menţine cu ajutorul turcilor, în schimbul tributului dat acestora, la plata căruia regele i-a promis să-l ajute [3]. Indignat, regele-i răspunse, la 21 martie, că nu i-a promis nicicînd aceasta, ameninţîndu-l că, dacă nu retrocedează Pocuţia, va fi alungat din ea ca şi înaintaşii săi [4]. Alt sol, trimis de Rareş, se afla la 16 mai la Cracovia, dar regele refuză să-l primească [5], iar solul, care se mai găsea încă în capitala Poloniei la 12 iunie, [6] refuză să-şi expună solia numai în faţa senatorilor, ci o prezintă doar în scris.

Aluzia lui Rareş la ajutorul turcilor stîrni bănuială că domnul romîn, vasal al sultanului, a ocupat Pocuţia la îndemnul acestuia. De aceea, îndemnat şi de Aloisio Gritti, sfetnic influent al lui Soliman Magnificul, guvernator al Ungariei şi supraarbitru în numele sultanului al litigiului pentru coroana acestei ţări dintre Zapolya şi Ferdinand I şi care-i promisese tot sprijinul contra lui Rareş, regele trimise la Constantinopol un sol, Jan Ocieski, pentru a aduce la cunoştinţa Porţii agresiunea vasalului ei din Moldova, pentru a o asigura de trăinicia păcii poloneze şi în acelaşi timp pentru a afla gîndul temutului padişah în problema Pocuţiei [7]. În acelaşi timp împăratul creştin Carol Quintul fu informat de rege despre misiunea solului la Poartă, pentru a se evita orice interpretări defavorabile Poloniei, care s-ar fi ivit în legătură cu acest contact diplomatic cu turcii aflaţi în plin război cu Habsburgii.

Asigurat de sultan, pe lîngă care cauza polonă fu susţinută de Gritti [8], că Rareş a procedat fără ştirea şi consimţămîntul său, regele trimise în iunie să recupereze Pocuţia o mică dar bine organizată armată de mercenari, năimiţi cu banii strînşi din impozitele votate de seim, avînd un efectiv de 4313 călăreţi şi 1500 pedeştri (în total, 5813 oameni) şi 6 tunuri mai mari, sub comanda hatmanului Jan Tarnowski [9]. Garnizoanele moldovene fură nimicite, trupele trimise de Rareş să recucerească provincia, distruse la Gwoździec (19 august), iar domnul însuşi înfrînt, cu toată armata sa, mult superioară numeric, în bătălia de la Obertyn (22 august 1531) [10]. Lituania, la ajutorul căreia regele şi senatul polonez au apelat din timp, căutînd s-o sperie cu coaliţia dintre Rareş

---

[1] Bogdan-Hurmuzaki, *Supl.* II—1, p. 21—22. A.T., XIII, p. 48—49.

[2] A.T., XIII, p. 49—50.

[3] Bogdan-Hurmuzaki, *Supl.* II—1, p. 23—24; A.T., XIII, p. 69—70 (text mai complet).

[4] Iorga-Hurmuzaki, XI, p. 18—19; A.T., XIII, p. 90—91.

[5] Crist. Szydłowiecki, cancelarul Poloniei, către ducele Prusiei, Cracovia, 16.V.1531, A.T., XIII, p. 154 şi Iorga, *Stud. şi doc.*, XXIII, p. 12—13 (fără dată).

[6] A.T., XIII, p. 187.

[7] A.T., XIII, p. 59, 267.

[8] A.T., XIII, p. 180—181.

[9] L. Kolankowski, *Polska Jagiellonów*, p. 228—229. Întreaga armată comandată de Tarnowski la Obertyn număra 25 roate de călăreţi mercenari, un escadron de gardă regală şi 10 roate de pedeştri. Între călăreţi, prima roată o constituia escadronul în armură grea al hatmanului, compus din 282 cai; cf. L. Kolankowski, *Rycerstwo Obertyńskie 1531 r. Materiały* (Nobilimea de arme de la Obertyn din anul 1531), în « Ziemia Czerwieńska », IV (1938), nr. 1, p. 48—85. La Czolowski, efectivul armatei polone: 4567 călăreţi şi 1500 pedeştri (în total 6067 oameni), *op. cit.*, p. 21.

[10] Al. Czolowski, *op. cit.*, p. 22—44; I. Ursu, *Bătăliile de la Gwoździec şi Obertyn (1531)*, în « An. Ac. Rom., Mem. Secţ. Ist. », ser. II, t. XXXV, p. 429—441; *Historia Polski*, I—2, Varşovia, 1957, p. 209—210.

şi marele cneaz al Moscovei contra ei [1], a rămas neutră, avînd încheiată cu Moldova o pace perpetuă [2].

Polonii n-au putut exploata victoria, în sensul de a pune pe Rareş în imposibilitate de a mai lupta şi de a-l sili să încheie pacea fiindcă o asemenea încercare i-ar fi expus la un conflict cu turcii, al căror vasal era acum domnul Moldovei. Păstrarea păcii cu Turcia era însă în acel timp unul din principalele postulate politice ale partidei naţionale, care se grupa în jurul reginei Bona, în timp ce partida filohabsburgică, în frunte cu Jan Tarnowski, tindea să reducă rolul Poloniei la o diversiune în favoarea monarhiei habsburgice, ameninţate de turci. Tarnowski, pe lîngă un iscusit om de arme, era în acelaşi timp şi unul dintre principalii latifundiari cu întinse domenii în regiunile de sud-est ale regatului, ruinate din punct de vedere economic de neîncetatele incursiuni tătăreşti. Lovitura dată Turciei ar fi pus capăt acestor incursiuni, favorizînd expansiunea economică a magnaţilor din Rusia Roşie spre Răsărit. Asigurarea frontierelor sud-estice cu cetăţi, apărarea lor cu trupe mercenare regulate — aceasta, în înţelesul latifundiarilor poloni, constituia înainte de toate apărarea propriilor lor proprietăţi [3].

Acum însă întreaga atenţie a ambelor partide, dar mai ales a cercurilor guvernante, în frunte cu cancelarul Krzysztof Szydłowiecki şi cu vicecancelarul P. Tomicki, conducătorii propriu-zişi ai politicii interne şi externe a statului polon [4], era îndreptată asupra conflictului cu domnul Moldovei, care, după ştirile primite la Cracovia, începea să-şi refacă oastea pentru a-şi recuceri tunurile pierdute la Obertyn. De aceea regele ceru, la 7 septembrie, palatinilor şi staroştilor din voievodatul Rusiei să se alăture cu cît mai mulţi ostaşi la armata lui Tarnowski pentru apărarea hotarului. În acelaşi timp, la cererea hatmanului de a-i trimite în ajutor pe curtenii săi şi mai mulţi mercenari pentru apărarea polonilor răniţi de un eventual atac al lui Rareş, regele-i trimise un număr de pedeştri şi aproape toată curtea sa [5].

Într-adevăr, Rareş ceru lui Tarnowski, îndată după înfrîngere, să-i redea tunurile şi prizonierii, promiţîndu-i că cedează, în schimbul lor, Pocuţia şi ameninţînd, în caz de refuz, cu recuperarea ei prin arme şi cu pustiirea întregului voievodat al Rusiei. Această atitudine dovedeşte că, spre deosebire de poloni, el nu socotea înfrîngerea de la Obertyn un dezastru menit a

---

[1] Iorga-Hurmuzaki, XI, p. 17; A.T., XIII, p. 76.

[2] A.T., XV, p. 113—115. Ecoul victoriei s-a întins imediat asupra Poloniei (Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 43—44; Iorga—Hurmuzaki, XI, p. 23—24, 29; A.T., XIII, p. 254—255, 259, 262—263, 276—278, 282—283), Lituaniei (A.T., XIII, p. 279), Prusiei Ducale, vasala Poloniei (Iorga, *Studii şi doc.*, XXIII, p. 15, 17—20), precum şi asupra întregii Europe. Regele Poloniei a adus-o la cunoştinţa papei (Densuşianu-Hurmuzaki, I—1, p. 80 şi I—4, p. 11—12; A.T., XIII, p. 295—296), împăratului (Iorga-Hurmuzaki, XI, p. 28, rezumat; A.T., XIII, p. 290—291, integral), locţiitorului acestuia, regelui Ferdinand I (A.T., XIII, p. 289—290) şi a însărcinat pe episcopul Jan Dantiszek, ambasadorul său la curtea împăratului, la Bruxelles, să o facă cunoscută întregului Apus (Iorga-Hurmuzaki, XI, p. 26—28; A.T., XIII, p. 294—295, 317). Pînă şi Erasm din Rotterdam a felicitat pe poloni pentru victorie (A.T., XIV, p. 106—107).

[3] Wł. Dworzaczek, *Polityka turecka hetmana Tarnowskiego* (Politica faţă de turci a hatmanului Tarnowski), în « Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciól Nauk », 1949, p. 70—72.

[4] Wł. Pociecha, *Królowa Bona (1494—1557). Czasy i ludzie Odrodzenia* (Regina Bona) 1497—1557). Timpuri şi oameni ai Renaşterii), II, Poznań, 1949, p. 149.

[5] A.T., XIII, p. 305—306, 311—312.

închide definitiv diferendul în favoarea părţii adverse, ci numai un eşec militar de oarecari proporţii, căruia căuta să-i explice cauzele şi să-i diminueze importanţa. Evident, cererea sa fu respinsă de Tarnowski.[1] În acelaşi timp, Rareş trimise un sol la St. Lanckoroński, voievodul Podoliei şi starostele Cameniţei[2]. Scopul soliei şi răspunsul starostelui au rămas necunoscute. Al treilea sol fu trimis la rege pentru a obţine un paşaport pentru o solie mai mare. Regele nu l-a primit însă, ci a recomandat lui Tarnowski să-l audieze şi să-i comunice ce răspuns a dat voievodului moldovean[3].

Mediaţia ungaro-turcească pentru încheierea armistiţiului. Iniţiativa diplomatică a lui Rareş s-a produs odată cu acţiunea lui Ioan Zapolya, regele Ungariei, de a media pacea între Moldova şi Polonia. Primele tatonări în acest sens s-au făcut prin Ieronim Laski, voievodul Transilvaniei, pe lîngă cancelarul şi vicecancelarul polon la începutul lui septembrie, dar lui Tomicki lucrul îi părea irealizabil, ţinînd seama de gîndul răzbunării ce-l nutrea domnul romîn după înfrîngerea suferită[4], precum şi de înţelegerea lui cu Moscova împotriva « republicii » polono-litvane, de care era îngrijorat şi Albert Gasztold, cancelarul şi conducătorul de fapt al Lituaniei în numele regelui de la Cracovia[5]. Într-adevăr Rareş, care cerea acum, în 1531, solului moscovit « să se îndure marele cneaz de dînsul şi să-l apere împotriva regelui », vedea realizarea planurilor sale numai cu sprijinul lui Vasile al Moscovei. Acesta însă, nepregătit în mod corespunzător, a fost silit, sub impresia înfrîngerii de la Obertyn, să amîne pentru un timp oarecare începerea ostilităţilor[6].

Păreri diferite începură să circule în sferele politice influente asupra intenţiei de pace a domnului Moldovei: unii credeau că doreşte într-adevăr pacea, pe care o va obţine, alţii, dimpotrivă, erau siguri că pregăteşte războiul, în înţelegere cu domnul Ţării Romîneşti[7]. Aceasta din urmă era părerea lansată de starostele Cameniţei, care avea un spion printre boierii de la curtea lui Rareş şi care înainte şi după recuperarea Pocuţiei a ţinut permanent în contact cancelaria polonă cu cele ce se petreceau în Moldova[8].

Totuşi, la începutul lui octombrie Ieronim Laski veni la Cracovia, la rege, ca să-l determine, în numele lui Zapolya, să nu facă presiuni asupra lui Rareş şi să încheie pacea. În acelaşi sens interveni şi pe lîngă Tarnowski, care trimise un sol la Zapolya, la Buda[9].

---

[1] Instrucţiunile date în scris solului, în care domnul Moldovei explica înfrîngerea prin oboseala mare a trupelor sale, care au mărşăluit zi şi noapte, o săptămînă întreagă, din ţara de jos pînă în Pocuţia, precum şi răspunsul lui Tarnowski din 8 septembrie, n-au fost folosite în literatura istorică poloneză şi n-au fost cunoscute pînă acum la noi (A.T., XIII, p. 298—300). Ele au fost comunicate la 14 septembrie de cancelar ducelui Prusiei, cu recomandarea de a nu da crezare celor spuse de domnul romîn, căci toate sînt minciuni (A.T., XIII, p. 305—306).

[2] Instrucţiunile date de domn în scris solului şi răspunsul starostelui au fost comunicate de cancelar ducelui Prusiei la 14 septembrie. (A.T., XIII, p. 305—306).

[3] A.T., XIII, p. 305—306.

[4] A.T., XIII, p. 384.

[5] Tomicki către Gasztold, Cracovia, după 25 septembrie, în A.T., XIII, p. 317—318 şi la Iorga-Hurmuzaki, XI, p. 26 (avînd ca dată numai luna septembrie 1531).

[6] L. Kolankowski, *Polska Jagiellonów*, p. 229.

[7] A.T., XIII, p. 318 şi 322.

[8] Iorga, în *Studii şi doc.*, XXIII, p. 13—14, 23—25; A.T., XIII, p. 102—103, 115, 343—344.

[9] Iorga-Hurmuzaki, XI, p. 33—34; A.T., XIII, p. 326—327.

În aceste împrejurări, regele, care trimisese atunci (începutul lui octombrie) un sol în persoana lui Iacob Wilamowski la Poartă ca să justifice expediția pentru recuperarea Pocuției și să protesteze împotriva pregătirilor domnului moldovean pentru un nou război [1], convocă seimul pe ziua de 6 decembrie, de astă dată nu însă la Piotrków, sediul tradițional al întrunirilor dietei, ci la Cracovia, pentru a fi cît mai aproape de armata lui Tarnowski și a lua cît mai grabnic măsurile necesare în cazul unui atac din partea lui Rareș. Sarcina seimului era să delibereze asupra primejdiei care amenința regatul din partea voievodului Moldovei — care, potrivit declarației regelui, se pregătea de război cu o înverșunare mai mare decît înainte de înfrîngere — și din partea tătarilor [2].

La începutul lui noiembrie sosi la Cracovia și Tarnowski cu tunurile și steagurile luate la Obertyn; steagurile au fost așezate în catedrală, iar tunurile în cetate, sub palatul regelui, că să fie văzute de deputați, cînd vor sosi la seim, precum și de solii străini. Armata sa de mercenari a fost dispersată în locuri sigure, ca în caz de nevoie să se poată concentra într-o singură zi. Ea se ridica la 5000 oameni. Aceștia făcuseră, la ordinul lui Tarnowski, pînă atunci (la începutul lui noiembrie) nu mai puțin de 9 incursiuni de pradă în Moldova, fără a întîmpina vreo piedică în calea lor [3].

Aceste represalii au făcut desigur pe Rareș să apeleze la Zapolya și la turci pentru stăvilirea lor și medierea păcii. El se plînse marelui vizir de incursiunile polonilor, comunicîndu-i intenția sa de răzbunare. Vizirul interveni, în noiembrie, pe lîngă rege să le oprească și să restituie prada [4]. În răspunsul său din 2 februarie 1532, regele respinse reclamația lui Rareș de a fi fost victima agresiunii poloneze, îl acuză, la rîndul său, de violarea tratatului cu Polonia, de ocuparea Pocuției și de incursiunile moldovenilor în această provincie după recuperarea ei de poloni, justifică represaliile aplicate de aceștia, învinui pe domn că, neputîndu-le face singur față, a apelat la sultan, căutînd prin acuzații false și calomnioase să-l convingă că polonii au călcat astfel tratatul de pace cu Poarta, și declară, în sfîrșit, că a ordonat încetarea actelor de ostilitate față de Moldova [5].

În realitate, în iarna 1531—1532, polonii au făcut repetate incursiuni în Moldova, luînd, după cum se vorbea la Cracovia, prăzi foarte mari și bogate. Pentru a le pune capăt, vizirul trimise un sol, Kierdei, polonez de origine, cu misiunea de a media pacea între voievod și rege [6]. În același scop, domnul Moldovei trimise un boier, Petru, la rege să ceară pașaport pentru o solie mai mare, care urma să fie compusă din marele logofăt Teodor și din unul sau doi sfetnici ai voievodului, în vederea negocierii la Cracovia a încetării războiului și încheierii păcii. Cererea, sprijinită de vizir, fu satisfăcută și la 9 ianuarie 1532 regele dădu un pașaport valabil pînă la 10 martie pentru solii moldoveni, a căror suită putea cuprinde de la 50 pînă la 100 călăreți. Solul turc transmise regelui și sfatul lui Gritti de a trimite la Poartă un sol cu prizonierii mol-

[1] *Ibidem*, p. 30—33; A.T., XIII, p. 312—315.
[2] A.T., XIII, p. 345—350.
[3] A.T., XIII, p. 162—164, 360—361. Un tun urma să fie dăruit ducelui Albert al Prusiei, vasalului regelui, după închiderea seimului.
[4] Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 44; A.T., XIII, p. 16—19. Solul turc sosi la Cracovia la 19 noiembrie (A.T., XIII, p. 162—164, 366—367).
[5] A.T., XIV, p. 16—19.
[6] A.T., XIV, p. 116—117.

doveni. Regele, ca să scape de acest sfat, i-a răspuns că acesta i-a parvenit tîrziu, după ce solul polon (Wilamowski) plecase deja la Poartă. El ceru însă influentului venețian să sprijine cauza polonă pe lîngă sultan, marele vizir și meghistanii Porții, ca să nu se dea crezare celor spuse de Rareș. Căci, după cîte aflase de la Kierdei, voievodul moldovean n-ar fi putut aduce altceva împotrivă-i decît lucruri false și lipsite de orice adevăr [1].

În același timp sosi la Cracovia și solul lui Zapolya, și anume Francisc, prepozitul Transilvaniei, avînd plenipotență și din partea lui Rareș, care propuse regelui, în numele regelui Ungariei și al domnului Moldovei, un armistițiu între moldoveni și poloni pe timp de 6 luni, cu începere de la 1 martie 1532 [2]. La Cracovia se vorbea că atît solul turc, cît și cel ungur, căutau să obțină pentru voievodul Moldovei o pace perpetuă, precum și restituirea prizonierilor și tunurilor, și că regele ar fi de acord să accepte un armistițiu pînă la data de 1 mai, pentru ca voievodul să aibă timp să accepte condițiile dictate de rege [3]. Într-adevăr, regele fu de acord să accepte un armistițiu pe un an sau pe jumătate de an, dar ceru garanții corespunzătoare din partea lui Zapolya că acordul nu va fi călcat de domnul moldovean. În ceea ce privește cererea lui Zapolya de a i se da o listă de prizonieri moldoveni, regele nu considera oportun să se ocupe de schimbul de prizonieri înainte de încheierea armistițiului, mai ales că mulți din prizonierii moldoveni erau duși în diferite cetăți ale regatului [4]. În proiectul de armistițiu, prezentat de rege lui Rareș la 20 februarie 1532, se propunea ca armistițiul să fie valabil pînă la 1 mai 1532, urmînd să fie prelungit apoi pînă la 1 mai 1533, cu condiția însă ca domnul Moldovei să-l ratifice pînă la 31 martie 1532, iar Zapolya să garanteze respectarea lui [5]. Mediația ungară a fost pregătită de I. Statilius, episcopul Transilvaniei, dalmatin de origine, care se da drept rudă cu Rareș, și care a venit în acest scop în Moldova la domn, fiind rugat de acesta să medieze armistițiul cu polonii [6].

Dar Rareș respinse la 22 martie armistițiul, adus de Francisc, pe motiv că nu prevedea despăgubiri și restituirea prizonierilor și a tunurilor. Fu totuși de acord pentru libera trecere a negustorilor și solilor dintr-o țară în alta, și aceasta pînă la data cînd regele se va hotărî, în sfîrșit, să-l despăgubească pentru distrugerile suferite [7]. Pînă atunci va păstra pacea, așteptînd același lucru din partea polonilor, după cum comunica regelui mediatorul ungar al armistițiului [8].

Răspunsul negativ al lui Rareș și scrisoarea lui Francisc fură primite de rege la 7 aprilie [9]. A doua zi, informînd pe senatori despre motivele invocate de domnul moldovean pentru a respinge armistițiul, regele le preciza că despre restituirea prizonierilor și a tunurilor și despre despăgubiri n-a fost făcută de Francisc nici o mențiune, ci a fost vorba numai de păstrarea păcii și de abținerea de la orice act de ostilitate. Regele consideră că atitudinea dușmănoasă

---

[1] A.T., XIV, p. 89—99.
[2] A.T., XIV, p. 126—127.
[3] A.T., XIV, p. 134—137.
[4] A.T., XIV, p. 146—147, 149—150. Cf. și răspunsul regelui din jurul zilei de 20 februarie 1532, A.T. XIV, p. 148 și la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 65 (avînd ca dată numai anul 1532).
[5] Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 48—50. A.T., XIV, p. 150—152.
[6] A.T., XIV, p. 148—149, 290—291.
[7] Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 51. A.T., XIV, p. 234—235.
[8] *Ibidem*, p. 52. A.T., p. 239—240.
[9] Tomicki aflase mai înainte de respingerea armistițiului, cf. A.T., XIV, p. 260—261.

a voievodului se leagă de atacul tătarilor asupra cetății Kaniów din Lituania, căci știe că Rareș umblă după ajutor, cînd la turci, cînd la tătari, cînd la moscoviți [1]. El ceru deci sfatul senatorilor cum să procedeze, mai ales că nu cunoștea încă ce plănuiesc turcii, căci solul (Wilamowski) nu se întorsese încă de la Poartă. Era de părere ca, în cazul unui atac din partea voievodului, să se recurgă la mobilizarea generală a șleahtei; deocamdată a ordonat armatei și polonilor de la frontieră să păstreze pacea cu Moldova, atîta timp cît nu o va călca Rareș, luîndu-le-o înainte [2].

A doua zi, regele scrise lui Rareș că este gata să păstreze cu el relații pașnice, dacă acestea vor fi păstrate și de voievod; nu permite însă să se deschidă granițele și să se reia relațiile comerciale dintre cele două țări [3]. În aceeași zi, comunicînd lui Tarnowski că Rareș a respins armistițiul, îi ordonă să se deplaseze în Podolia pentru a angaja mercenari pe un nou trimestru, din impozitele votate de seim pentru paza regatului dinspre Moldova [4].

Se cunoaște numai unul din răspunsurile senatorilor, și anume cel al episcopului de Plock, din 14 aprilie 1532, în care își manifestă convingerea că respingerea armistițiului de către Rareș stă în legătură cu raporturile sale cu Moscova și cu tătarii, dar și cu atitudinea neclară a Poloniei față de Turcia, și poate și cu intrigile Habsburgilor; în aceste condiții, Polonia nu se poate baza pe slaba ei apărare de la margine, efectuată de mercenari, ci trebuie să recurgă la mobilizarea generală a șleahtei, fără a se face însă aluzie la Moldova, din considerente față de Turcia, ci numai la un eventual atac inopinat din partea tătarilor; în același timp, trebuie să se reia tratativele asupra păcii sau a armistițiului cu Moldova, prin intermediul oricui se va oferi; înainte de toate însă, polonii trebuie să se asigure de prietenia Turciei și să trimită o solie la Poartă pentru încheierea unei păci durabile [5]. Și episcopul Statilius din Transilvania, care-și avea trimis un om la curtea lui Rareș ca să afle pricina, era convins că cineva a determinat pe voievod să respingă armistițiul [6].

Cel ce încercă de astă dată să scoată din impas tratativele asupra armistițiului moldo-polon a fost însuși sultanul. Răspunzînd regelui, prin solul acestuia, Wilamowski, care se reîntoarse la Cracovia la 15 mai 1532, că n-a dat ordin lui Rareș, care-i este « rob și supus », să impieteze teritoriile regelui, căruia-i păstrează o veche prietenie [7], sultanul i-a cerut să trimită un sol la Zapolya pentru a trata pacea cu Moldova [8]. Iar cel care a pus în lucrare dorința sultanului a fost Gritti, care a trimis la 11 mai din Tîrgoviște un sol turc, Mehmet bei, la Cracovia, împreună cu un sol al domnului Moldovei, pentru ca de acolo,

---

[1] Credința că Rareș, mînat de spiritul răzbunării, încearcă să lege prietenie nouă cu tătarii și cu Moscova era, în primul rînd, a cancelarului Szydłowiecki, cf. A.T., XIV, p. 256–258.

[2] A.T., XIV, p. 270–271.

[3] Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II–1, p. 53. A.T., XIV, p. 275–276.

[4] A.T., XV, p. 276–277. În 1532 au fost angajate 13 roate de călăreți (2100 cai) și 7 roate de pedeștri (1500 soldați), cf. L. Kolankowski, *Roty koronne na Rusi i Podolu 1492–1572* (Roatele regatului polon în Rusia și Podolia 1492–1572), Lwów, 1935, p. 14.

[5] A.T., XIV, p. 282–284.

[6] A.T., XIV, p. 290–291.

[7] A.T., XIV, p. 92–93.

[8] A.T., XIV, p. 536–538.

însoţit de un plenipotenţiar al regelui, să plece la Buda, la curtea lui Zapolya, unde urma să fie de faţă şi Gritti, pentru încheierea acordului [1]. Regele luă măsuri ca solul otoman să fie primit cu toate onorurile; în schimb, interpretul ce-l însoţea, un armean din Suceava, a fost expulzat, iar în locul lui a fost trimis în întîmpinarea solului tîlmaciul polon de limbi orientale, şi aceasta pentru motivul că regele nu putea îngădui ca funcţia de interpret pe lîngă trimisul turc să fie îndeplinită de un supus al duşmanului său din Moldova [2]. Întîmpinat la Lvov de interpret, solul a ajuns la Cracovia la 17 iunie, iar peste nouă zile s-a îndreptat spre Ungaria, cu o scrisoare de recomandaţie din partea regelui către voievodul Transilvaniei, pentru a-l îndruma la Buda [3]. O dată cu el a sosit în Polonia şi solul lui Rareş, care, deşi n-a fost lăsat să apară înaintea regelui, a fost totuşi ascultat de senatori [4].

Ca urmare a propunerii sultanului, regele trimise la 28 iunie 1532 un sol la Buda, în persoana lui Laurenţiu Myszkowski, castelan la Biecz, cu depline puteri pentru a duce tratative de pace cu delegaţii domnului Moldovei, în prezenţa lui Zapolya şi Gritti [5].

Înainte de a începe negocierile, solul avea să ceară lui Gritti să sprijine cauza polonă, făcîndu-i fireşte, în vederile regelui, un istoric detailat al diferendului polono-moldovean [6]. Trecînd apoi la tratativele propriu-zise, el avea să declare mai întîi că regele se îndoieşte că domnul Moldovei va respecta acordul ce s-ar încheia acum, de vreme ce, după afirmaţia regelui, Rareş a călcat tratatul anterior (1527). De aceea, nefiind sigur de buna credinţă a voievodului, regele pune, ca primă condiţie pentru încheierea păcii, ca Zapolya şi Gritti să garanteze, în numele sultanului, că pacea nu va fi călcată de voievod. A doua condiţie: voievodul să restituie capturile şi să despăgubească pe poloni de daunele pricinuite, deoarece el singur este pricina războiului şi a tuturor relelor. Dacă partea moldoveană ar cere, la rîndul ei, despăgubiri pentru moldoveni, solul va răspunde că nu este just ca ei să fie despăgubiţi pentru daunele suferite din vina domnului lor. În ultima instanţă însă, dacă solul va socoti că încheierea acordului are sorţi de izbîndă, va consimţi la un schimb de prizonieri şi la despăgubiri reciproce. Solul nu va trata însă asupra restituirii steagurilor şi tunurilor, capturate de la moldoveni, acestea rămînînd ca trofee de război în Polonia. A treia condiţie: voievodul să renunţe pentru totdeauna la Pocuţia. Iar dacă s-ar face vreo menţiune, fie din partea delegaţilor moldoveni, fie din cea a lui Zapolya, cum că în tratatul moldo-polon din 1510 ambele părţi au lăsat litigiul asupra Pocuţiei la hotărîrea regelui Ungariei, ca supraarbitru, litigiu care a rămas nesoluţionat pînă acum, solul va răspunde că aceasta s-a putut întîmpla atunci, dar acum nu poate fi vorba de aşa ceva, căci şi Bogdan la timpul său, şi urmaşii săi, recunoscînd că Pocuţia nu le aparţine, au cedat-o regelui; dovadă: în multele tratate, înnoite, dintre domnii moldoveni şi rege, nu se pomeneşte nimic de această provincie. Deci solul va propune să se depună un nou jurămînt pe tratatul

[1] A.T., XIV, p. 386—387.
[2] A.T., XIV, p. 329—330.
[3] Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 56. A.T., XIV, p. 465 nr. 293.
[4] A.T., XIV, p. 387 notă.
[5] A.T., XIV, p. 470—472. Plenipotenţa dată de rege, la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 55—56 şi în A.T., XIV, p. 473—474; şi oraţiunea solului către Zapolya, în care era rugat să sprijine interesele Poloniei în spiritul tratatului polono-maghiar din 1507, care lăsa diferendele moldo-polone la arbitrajul regelui Ungariei, la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 54—55 şi A.T., XIV, p. 480—483.
[6] A.T., XIV, p. 474—477.

din 1527 de către rege și voievod, secondați de senatori, respectiv de boieri. A patra condiție: extrădarea reciprocă a fugarilor din timpul ultimului război. Dacă partea moldoveană va cere ca polonii care au trecut de partea domnului romîn și i-au servit ca sfătuitori și călăuze în acest război să fie iertați de rege și repuși în bunurile lor, solul va răspunde că așa ceva nu este posibil, că nu este împuternicit să discute despre aceasta; va declara însă că bunurile acestora au fost date cu drept de moștenire altora.

Alte chestiuni, ca judecarea litigiilor de la frontieră și soluționarea pretențiilor nobililor poloni asupra satelor din Pocuția, pe care le stăpîneau nu de mult moldovenii din donația făcută logofătului Tăutu de predecesorii regelui, și asupra cărora supușii regelui aveau drepturi și acte de stăpînire [1], acestea toate urmau să fie soluționate ulterior, la fața locului, de o comisie mixtă [2].

Regele nu spera că la Buda se va ajunge la încheierea păcii cu dușmanul său din Moldova, credea însă că cel puțin se va da acestuia o poruncă strictă să oprească războiul și să adopte o atitudine pașnică față de Polonia. Solul mai avea să ridice la conferință și problema datoriilor contractate de negustorii moldoveni în Polonia, deși regele nu credea că acolo se va putea discuta și asupra modului de achitare a debitelor și mărfurilor între negustorii ambelor țări. Toate acestea urmau, după rege, să fie rezolvate, dacă se va încheia o pace durabilă, la Cracovia, în prezența delegaților moldoveni, ca și mai înainte. Deocamdată, regele recomandă starostelui de Halicz, Śniatyn și Colomeea să oprească, în timpul acestor tratative, incursiunile în Moldova, trimițîndu-i ordinul său către șleahta din districtul Colomeii să se abțină, ca și supușii ei, de la orice atacuri asupra cetățenilor moldoveni [3].

La Buda nu s-a rezolvat însă nimic din pricină că Rareș, care cunoștea, probabil, pretențiile nedrepte ale regelui polon, nu și-a trimis delegații la tratative. La început, solul comunicase lui Tomicki că speră în încheierea unui armistițiu pe un timp oarecare. Cum însă solii moldoveni nu mai soseau, vicecancelarul era, la 15 august, de părere că delegatul polon n-avea sens să-i mai aștepte [4]. Tomicki bănuia că la acest insucces au contribuit și știrile despre înrolarea mercenarilor poloni în armata regelui Ferdinand, după cum îi comunicase solul, fapt ce a afectat foarte neplăcut pe sultan și a făcut pe Gritti să critice aspru atitudinea polonilor [5].

Cazul era grav, și el putea zdruncina pacea cu turcii. De aceea, regele informă imediat pe episcopii senatori, adunați la 24 august în sinod la Piotrków, despre imputările făcute de Gritti solului polon pentru participarea multor poloni, în războiul cu Turcia, de partea Habsburgilor și despre declarația lui, adresată în ultimă instanță solului polon, că regele poate pedepsi pe domnul Moldovei, dacă va crede de cuviință, lăsîndu-i însă să înțeleagă că și domnul a primit libertatea de a-i răspunde cu război și de a-i invada teritoriile polone, scop urmărit de voievod, care nu încetează să ațîțe pe sultan, prin acuzații « false », împotriva Poloniei. Dat fiind că în Podolia și Rusia Roșie nu existau forțe sufi-

---

[1] E vorba de niște sate de pe malul drept al Ceremușului Alb, dăruite de regele Ioan Albert la 12 iulie 1499 logofătului Ion Tăutu, cînd s-a încheiat pacea între Moldova și Polonia și cînd s-a fixat hotarul pe acest rîu; cf. I. Corfus, *Încă un « cuvînt » de-al lui Neculce se dovedește a nu fi legendă* în „Studii", nr. 3/1964 (sub tipar).

[2] A.T., XIV, p. 477–480.

[3] A.T., XIV, p. 536–538.

[4] A.T., XIV, p. 588–589.

[5] A.T., XIV, p. 590–591.

ciente pentru respingerea unei eventuale invazii, iar bunul plac al unor poloni, care s-au angajat cu de la sine putere în armata habsburgică, a înrăutățit situația, regele ceru sfatul episcopilor cum să procedeze [1]. Aceștia-i răspunseră să mențină în serviciu unitățile de mercenari, care slujeau în Rusia, să ordone însă acestora să evite orice diferende cu moldovenii, pentru a nu da ocazie de război, și să convoace de urgență seimul pentru a se discuta asupra situației [2]. Hotărîtor fu însă sfatul episcopului Tomicki, ca răspuns la scrisoarea regelui, prin care-l informase, pe baza știrilor primite de la voievodul Transilvaniei, că Rareș este acela care uneltea împotriva Poloniei, lansînd zvonuri că polonii luptă în armata habsburgică de partea lui Ferdinand, fapt ce a înfuriat pe sultan: regele să trimită, potrivit propunerii aceluiași voievod al Transilvaniei, un sol la sultan, via Buda, care să încheie cu el o pace pe o durată de mai mulți ani și să-i ceară să pedepsească pe Rareș pentru împrăștiere de știri « false » [3].

Solia lui Petru Opaliński la Poartă. Fu trimis, la 7 octombrie 1532, un sol la Constantinopol, în persoana lui Petru Opaliński, castelan de Ląd și maestru al curții tînărului Sigismund August. Acesta avea să treacă mai întîi pe la Zapolya, căruia avea să-i aducă la cunoștință scopul misiunii sale la Poartă, adică de a cere sultanului să înfrîneze « pe acest om blestemat », adică pe dușmanul Poloniei din Moldova, ca să nu mai hărțuiască pe poloni cu războiul și cu dușmănia sa, căci regele se teme ca nu cumva, « prin perversitatea și acuzațiile sale calomnioase », domnul moldovean să strice prietenia dintre poloni și turci, recent reînnoită. Solul urma să roage, în sfîrșit, pe Zapolya să sprijine pe poloni în cazul reînceperii războiului cu Moldova [4].

Ajuns la Constantinopol, solul avea să declare sultanului că regele dorește să încheie cu el o pace perpetuă, urmînd să analizeze cu pașalele bazele noului tratat. În detaliu, solul avea să ceară, în primul rînd, încheierea unei păci pe lungă durată, pînă la sfîrșitul vieții regelui Poloniei și a fiului său, precum și pînă la sfîrșitul vieții lui Soliman și a fiului său, iar dacă aceasta nu va fi posibil, atunci pe o durată cît mai îndelungată, adică pe 50, 40, 30 etc. de ani. În al doilea rînd, va prezenta mersul conflictului și al tratativelor diplomatice dintre rege și domnul Moldovei și va releva poziția loială a Poloniei față de Poartă în această chestiune. În această privință, solul avea să declare că regele este recunoscător sultanului pentru faptul că n-a dat ajutor lui Rareș împotriva lui și că i-a poruncit să nu se poarte dușmănos față de poloni, să restituie Pocuția și să repare daunele pricinuite. Dacă pașalele ar fi adus în discuție problema Moldovei sau dacă, în urma reclamațiilor lui Rareș, i-ar fi cerut o explicare a incursiunilor poloneze în Moldova, mai ales după recuperarea Pocuției, solul avea să le justifice ca represalii efectuate pentru siguranța hotarelor Poloniei, făcînd din nou un amplu istoric al diferendului polono-moldovean, în spiritul directivelor primite, scoțînd mereu în relief grija permanentă a regelui de a nu afecta prietenia cu turcii. În caz că pașalele ar învinui pe rege de trimitere de trupe să lupte de partea Habsburgilor, împotriva sultanului, solul va spulbera aceste zvonuri, declarînd că aceste

[1] A.T., XIV, p. 604–605.
[2] A.T., XIV, p. 609–610.
[3] A.T., XIV, p. 626–628.
[4] A.T., XIV, p. 687–688.

acuzații « false » pornesc de la domnul Moldovei și rugînd, în numele regelui, pe sultan să nu dea crezare acestor calomnii.

După încheierea păcii, solul urma să ceară sultanului să influențeze în favoarea polonilor soluționarea litigiului polono-moldovean, în sensul ca voievodul Moldovei să se comporte față de Polonia ca față de o putere prietenă a Porții și să nu întreprindă nimic dușmănos împotriva ei. În caz contrar, polonii se vor răzbuna, iar turcii sînt făcuți atenți să nu considere atunci cazul ca o violare a tratatului de pace. Va cere apoi marelui vizir să nu dea crezare celor relatate lui de trimișii lui Rareș și să sfătuiască și pe sultan să nu creadă în cele spuse de domn. În sfîrșit, solul avea să ceară și lui Gritti, ori unde-l va găsi, fie în Ungaria, fie la curtea padișahului, să sprijine punctul de vedere polon împotriva voievodului moldovean [1].

Acțiunea diplomatică a regelui la Poartă făcu pe Rareș să tatoneze din nou șansele unei înțelegeri directe cu polonii, propunînd, prin solia trimisă lui Stan. Lanckoroński, voievodul Podoliei și starostele Cameniței, reluarea tratativelor de pace. Regele fu de acord, cu condiția însă ca domnul să renunțe la Pocuția [2]. Rareș îi declară că nu renunță la ea, iar dacă polonii refuză să i-o dea, o va distruge în așa fel încît nu va rămîne decît o pustietate [3]. Despre condițiile în care domnul Moldovei înțelegea să trateze pacea, precum și despre negocierile polono-otomane pentru încheierea păcii, a fost informat și ambasadorul regelui la curtea împăratului [4], față de care polonii căutau să-și justifice recentele demersuri diplomatice împotriva Moldovei și pentru menținerea păcii cu turcii [5].

În aceste împrejurări, regele convocă seimul la Piotrków pe ziua de 6 ianuarie 1533, pentru a delibera asupra situației externe a regatului, care nu încheiase pînă atunci pace nici cu Moldova, nici cu tătarii și nici cu turcii, [6] și pentru a vota impozite, anticipat, pentru cîțiva ani, spre a se putea face față primejdiei din partea domnului moldovean, care a respins armistițiul propus, bătîndu-și joc de rege prin faptul că nici delegații nu și i-a trimis la conferință [7]. După multe discuții, în care numai intervenția autoritară a vicecancelarului a putut înfrînge opoziția unui mare număr de deputați care susțineau mobilizarea generală a șleahtei ca mijloc de apărare contra tătarilor și moldovenilor, se votară impozite pentru înrolarea de mercenari, ca și în anii precedenți, dar exclusiv pentru apărarea voievodatului Rusiei [8].

În timpul dezbaterilor seimului, sosiră în Polonia trei soli străini: unul (Kierdei) de la turci, pe care regele a căutat să-l primească din nou cu onoruri deosebite [9], și care a venit la seim [10], dar a cărui misiune rămîne necunoscută, precum și doi de la tătari, pentru a cere din nou « soldă » (tribut) [11].

[1] A.T., XIV, p. 689–699.
[2] Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II–1, p. 57–59. A.T., XIV, p. 716–720.
[3] Răspunsul lui Rareș de la sfîrșitul lui octombrie și începutul lui noiembrie 1532, în A.T., XIV, p. 751–754 și la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II–1, p. 62–63 (avînd ca dată numai anul 1532).
[4] A.T., XIV, p. 724–725.
[5] A.T., XIV, p. 445–446; XV, p. 32–33.
[6] A.T., XIV, p. 734–737.
[7] A.T., XIV, p. 739–742.
[8] A.T., XV, p. 75–76, 82–85, 167–168, 399–400.
[9] A.T., XV, p. 13–15.
[10] A.T., XV, p. 32–33.
[11] A.T., XV, p. 38–40.

Între timp, o nouă încercare de a se ajunge la armistițiu de un an între Polonia și Moldova se făcu, de astă dată de episcopul de Wilno, Ioan, prinț litvan și fiu natural al regelui, care propuse lui Rareș să trimită în acest scop soli la Cracovia. Domnul însă respinse, la 17 martie 1533, propunerea, promițînd, totuși, că va păstra relații pașnice, atîta vreme cît regele se va decide să încheie o pace durabilă; așteaptă deci ca regele să-i trimită, cel dintîi, solii, deoarece el este acela care l-a atacat mai întîi, fiind gata să-i primească cu onorurile cuvenite, însoțiți de 50, 100 sau mai mulți călăreți [1].

De un răspuns favorabil nu mai putea fi însă vorba acum, cînd regele primea (la 5 aprilie) știri de la Opaliński că a încheiat o pace de lungă durată cu Poarta și că domnul Moldovei a căutat prin fel și chip să pună mîna pe el, pentru a zădărnici încheierea păcii.

Încă de cînd ajunsese la curtea sultanului, solul polon aflase că Rareș, informat de plecarea sa la Poartă înainte încă de a fi părăsit Cracovia, a trimis 200 călăreți din cetățile sale din Transilvania ca să-l prindă sau să-l ucidă într-un loc de sub stăpînirea regelui Ferdinand, ca să se poată astfel scuza față de sultan că omorul n-a fost săvîrșit pe pămîntul său. Sultanul și marele vizir, care erau informați despre aceasta, l-au făcut atent de primejdiile pe care le va întîmpina la întoarcere. Condus de turci prin Balcani pînă la Nicopole, solul a trecut în Țara Romînească, la curtea lui Vlad Vintilă, cu care a avut o întrevedere. Domnul muntean, informîndu-l că are să-i spună unele lucruri secrete, i-a cerut o întîlnire, noaptea, la el sau la gazda solului. Acesta s-a dus la domn, pe ascuns, la orele trei din noapte, fără lumînare, găsindu-l șezînd, cu buzduganul și sabia așezată înaintea sa. « Văd că sînteți solul regelui Poloniei — l-a întîmpinat domnul — și că duceți tratative pentru pacea comună și că sînteți om bun. Vreau să vă spun, bazîndu-mă pe încrederea voastră, o taină, pe care nimeni nu o știe, și care privește viața voastră. Acum cînd trebuie să trăiesc în bună vecinătate cu regele vostru, după cum doresc, vreau să încep să mă port drept și credincios față de el și să vă ajut în primejdia voastră și în dificultatea regelui. Voievodul Bogdan [2] al Moldovei a trimis la mine trei soli cu trei scrisori, sfătuindu-mă în fel și chip și rugîndu-mă să vă prind la întoarcere și să vă trimit lui, sau să poruncesc supușilor mei să vă piardă și să vă ucidă pe drum și să vă ia toate lucrurile, arătîndu-mi că aceasta o face din toată prietenia față de mine, spunîndu-mi că lucrul acesta îmi este de folos și mie, ca și lui, asigurîndu-mă că faptul va rămînea cît se poate de secret, ca nimeni să nu știe de unde a pornit, și promițîndu-mi că, dacă voi face aceasta, mă va răsplăti cu bunăvoință ». « Căci dacă eu — i-a declarat Rareș — voi avea acest sol, care este maestrul curții și care cunoaște secretele regelui și știe de la pașa ce se va întîmpla cu tine și cu mine, atunci le vom ști toate, și eu cînd voi cunoaște secretele regelui, acesta-mi va da înapoi și prizonierii și tunurile și voi ajunge ușor la înțelegere cu el ». Rareș a voit ca prinderea solului să se facă în munți, spre Brașov, prin care se trecea foarte greu. Domnul muntean a continuat: « Eu vă spun în taină, ca o mărturisire: în țara mea sînteți sigur, dar în altă parte să aveți grijă de siguranța voastră, pe care eu, unde pot, voi porunci

---

[1] A.T., XV, p. 200—202 și la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 69—70 (cu data greșită de 21.II.1533, cu erori de lectură și cu ultimul pasaj, conținînd propunerea lui Rareș ca regele să-i trimită mai întîi solii, lipsă).

[2] Citește: Petru.

să fie păzită ». A voit apoi ca solul să citească scrisorile lui Rareș, dar n-a fost posibil, căci erau scrise în limba « ruteană » (slavonă).

Solul a mulțumit domnului, în numele regelui, și i-a spus că Rareș l-a sfătuit pe el să-l ucidă, deoarece, personal, n-a îndrăznit s-o facă, din considerație față de sultan, ci a căutat să atragă pe Vlad în această primejdie și să-l expună urii sultanului și dușmăniei regelui. A ajuns apoi cu el și cu sfetnicii săi la o înțelegere, ca de acum înainte să nu sprijine pe Rareș, ci să lege relații amicale cu Polonia printr-o solie specială, prevăzînd libera trecere a solilor și negustorilor dintr-o țară în alta.

Cu ajutorul domnului muntean, solul a trecut în siguranță munții în Transilvania și a ajuns la Brașov. Aici a fost informat că secuii, moldovenii și toți supușii lui Rareș din cetățile sale transilvănene se află înarmați și așezați pentru luptă pe toate drumurile, pe unde urma să treacă solul, cu scopul de a-l prinde și a-l trimite la el, sau de a-l ucide. Evitînd aceste curse, solul a ajuns la Mediaș. Rareș a trimis și acolo moldoveni, tot din cetățile sale, ca să-l prindă cînd va ieși din oraș. Astfel a fost nevoit să stea acolo, ca și asediat, timp de opt zile. Orășenii l-ar fi ajutat bucuros să iasă, dar se temeau de cursele întinse lui din spre Cluj, precum și de mînia lui Rareș. Ajutat de un prieten al său, fost coleg de bancă la universitatea din Bologna, care i-a pus la dispoziție 500 călăreți, solul a ajuns la Giula, de unde a trimis regelui amănunte despre conținutul păcii încheiate cu turcii, care cuprindea și pe tătari, precum și despre ordinul dat de sultan lui Rareș, prin solii acestuia ce se aflau la Poartă în timpul tratativelor purtate cu turcii, de a nu se purta pe viitor dușmănos față de Polonia, sub pedeapsa morții și confiscării averii [1].

În sfîrșit, la 12 aprilie 1533, solul a sosit la Cracovia, însoțit de trimisul voievodului Țării Romînești, pitarul Petru, care a cerut ca regele să considere pe domnul său ca fiu, promițîndu-i ajutor împotriva oricărui dușman al regelui și pace veșnică, și rugîndu-l să intervină pe lîngă sultan ca să-l lase liniștit în scaun [2]. Opaliński aduse cu el actul tratatului de pace, redactat la Constantinopol în a doua jumătate a lunii ianuarie 1533, în al cărui ultim pasaj sultanul își reafirma dreptul de suzeranitate asupra Moldovei și Țării Romînești și impunea regelui polon să nu dea adăpost domnilor romîni, în caz că s-ar răscula împotriva Porții, și să nu le permită să năimească mercenari sau să cumpere arme din Polonia [3].

Regele înștiință, în jurul datei de 18 aprilie, pe senatori despre pacea încheiată, despre neta dezavuare de către sultan a acțiunii lui Rareș împotriva Poloniei și despre oferta domnului Țării Romînești, făcută prin pitarul Petru, « om de arme și discret », de a nu da ajutor domnului Moldovei împotriva polonilor [4]. Regele răspunse domnului muntean că-i primește propunerile [5],

---

[1] A.T., XV, p. 188—191 și 206—211. Copii după scrisorile solului și comentarii favorabile în legătură cu încheierea păcii cu turcii și cu dezavuarea acțiunii domnului Moldovei de către Poartă fură trimise mai ales ambasadorului polon la curtea împăratului, pentru a le face, abil, cunoscute acolo, cf. A.T., XV, p. 265—266, 270—271, 295—296.

[2] A.T., XV, p. 300—301.

[3] A.T., XV, p. 63—65 (text polon), 65—66 (text latin) și 67—68 (text italian).

[4] A.T., XV, p. 301—303.

[5] Regele către Vlad Vintilă de la Slatina, Cracovia, în jurul zilei de 18 aprilie 1533, în A.T., XV, p. 303 și la Bogdan-Hurmuzaki, Supl., II—1, p. 80 (avînd ca dată numai anul 1533).

lipsind astfel pe Rareş de un aliat, aşa cum fusese Vlad Înecatul, predecesorul lui Vlad Vintilă.

La începutul lunii mai fu trimis la Constantinopol cu instrumentele de ratificare a tratatului de pace cunoscutul, din 1531, sol Jan Ocieski [1]. În răspunsul său, sultanul preciză că tratatul avea putere numai pînă la moartea sa, iar nu şi pe timpul vieţii urmaşului său [2], aşa cum crezuseră iniţial polonii.

Noi tratative moldo-polone. Încheierea păcii, care a clarificat poziţia Porţii în conflictul moldo-polon, n-a făcut pe Rareş să renunţe la Pocuţia. Din contră, el trimise, în iulie 1533, doi soli la rege: primul, Petru Vartic, sfetnicul său, care fu prins şi reţinut un timp de un rotmistru la Cameniţa, iar al doilea, Avram, care veni la Cracovia, împreună cu un sol turc, şi care a stat de vorbă cu Iskrzycki, şambelan al Cameniţei, însărcinat cu apărarea acestei cetăţi, în lipsa voievodului Podoliei [3]. Cum regele se deplasase în vara acestui an la Wilno, între altele, pentru a pregăti războiul cu Moscova, centrul tratativelor se mută în capitala Lituaniei. Acolo veniră şi solii moldoveni [4], vorbind de pace în termeni mai modeşti decît pînă atunci, purtîndu-se cu mai multă politeţe, dar cerînd totuşi Pocuţia şi paşaport, valabil pe o perioadă nu mai lungă de trei luni pentru o solie mare, compusă din sfetnicii domnului. Răspunsul regelui, de la sfîrşitul lui iulie, fu favorabil numai în ceea ce priveşte eliberarea paşaportului pentru reluarea tratativelor de pace [5]. Tot atunci apărură şi solii noului han al tătarilor, Sahib Ghirei, care cerură regelui, în schimbul alianţei oferite, daruri (soldă, tribut), ameninţînd, în caz de refuz, că se vor uni cu Moscova şi cu Moldova împotriva lui.

Sub aceste auspicii, regele ceru, la 25 iulie 1533, sfatul senatorilor: ce să răspundă tătarilor, dar mai ales cum să procedeze cu domnul Moldovei în cazul cînd prin ambasadorii pe care i-ar trimite va renunţa la vechile sale pretenţii asupra Pocuţiei şi ar voi să încheie un tratat obişnuit, sau să reînnoiască pe cel precedent (1527), ţinîndu-se seama de faptul că duşmănia făţişă a domnului faţă de rege nu trebuie neglijată cu totul. Cum paşaportul eliberat pentru solii săi era valabil, la cererea lui, numai pentru trei luni, regele aştepta răspunsul urgent al senatorilor, înainte de a sosi trimişii moldoveni [6].

La 17 august, Tomicki, răspunzînd regelui, îi recomandă în chestiunea Moldovei mare precauţie, căci acest duşman al regelui nu se poate asemăna cu nimeni altul sub raportul necredinţei şi şiretlicului său. Căci el nu încetează să ceară cu încăpăţînare Pocuţia şi să caute pretutindeni ajutoare, fără a ţine seama de dezavuarea sultanului. De aceea, după Tomicki, era foarte puţin probabil că va fi de bună credinţă în viitoarele tratative. Cu toate acestea, deşi sultanul a recomandat polonilor să nu încheie tratate cu Rareş şi cu alţi supuşi ai Porţii, vicecancelarul sfătui pe rege să primească totuşi solii lui mari

---

[1] A.T., XV, p. 333–335.

[2] A.T., XV, p. 449–451.

[3] A.T., XV, p. 518–520.

[4] Se aflau la Wilno la 24 iulie 1533, cf. A.T., XV, p. 506–510.

[5] Regele către solul Avram şi senatorii către boierii lui Rareş, din a doua jumătate a lunii iulie 1533, în A.T., XV, p. 520–523 şi la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II–1, p. 77–79 (avînd ca dată numai anul 1533). Răspunsul regelui şi al senatorilor a fost trimis la 30 iulie lui Tomicki la Cracovia, A.T., XV, p. 518–520.

[6] A.T., XV, p. 510–511. Scrisoarea regelui fu primită de Tomicki la 7 august 1533, cf. Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II–1, p. 71 şi A.T., XV, p. 536.

şi să înceapă cu ei, dar de pe o poziţie mai fermă decît mai înainte, tratativele pentru încheierea păcii, care trebuie să se restrîngă însă numai la acele condiţii ale acordului din 1527, care asigurau libertatea comerţului şi împărţirea reciprocă a justiţiei, omiţîndu-se toate celelalte, pentru ca acest domn, să cunoască, în sfîrşit, că făcînd rău, nu se poate aştepta la gratitudine şi că învingătorul drept (regele) se cuvine să dicteze legi învinsului nedrept (Rareş). În ceea ce priveşte cererea tătarilor, Tomicki, care mai înainte nu considera indicată cumpărarea unei păci nesigure cu bani şi daruri, în prezent însă se ralie părerii regelui de a se încheia cu ei un acord şi de a le da anual daruri şi « soldă »[1].

La Cracovia apăru atunci şi pitarul Petru, solul domnului Ţării Romîneşti, venit din nou, de astă dată împreună cu Ocieski, trimisul polon la Constantinopol cu actul de ratificare a tratatului polono-turc. El fu îndrumat la Wilno, unde mulţumi regelui, în numele stăpînului său, pentru sprijinul obţinut la Poartă[2]. Regele răspunse domnului muntean că-i primeşte prietenia, sfătuindu-l s-o păstreze mereu[3].

În acest timp, cînd Polonia şi Moldova au suferit mult din cauza inundaţiilor[4], Rareş trimise o solie cu instrucţiuni scrise la Tarnowski, care în urma omiterii sale de la ocuparea postului de castelan al Cracoviei, rămas vacant prin moartea cancelarului K. Szydłowiecki, îşi dăduse de necaz demisia din hătmănie, iar locul său la comanda armatei de mercenari care păzea graniţa din spre Moldova, precum şi cel de staroste al Cameniţei, era ocupat, temporar, de Nic. Iskrzycki, şambelanul cetăţii. Nu se cunoaşte conţinutul soliei moldovene, nici cel al răspunsului dat de Tarnowski, răspuns însă care a fost în vederile cancelariei polone şi pe care Tomicki l-a lăudat[5]. Din partea polonă a fost trimis în Moldova Iskrzycki de la Cameniţa, căruia Rareş i-a cerut să convingă pe Tarnowski şi pe rege să-i restituie Pocuţia, sau cel puţin să-l despăgubească pentru daunele pricinuite de poloni, ameninţînd în caz contrar cu răzbunarea pînă la moarte. Iskrzycki, care a văzut la curtea voievodului soli tătari şi moscoviţi, nu s-a angajat în discuţii mai ample, pe motiv că n-a fost trimis să negocieze pacea, ci numai să asigure liniştea la frontiera încredinţată apărării sale[6].

Aşa trecea şi cel de al doilea an de tratative diplomatice în jurul conflictului pentru Pocuţia, fără să se fi putut ajunge la un armistiţiu sau pace, din cauza poziţiei intransigente a ambelor părţi. Rareş era hotărît să lupte pentru Pocuţia, pentru drepturile sale şi nici un ordin al sultanului nu-l putea reţine.

---

[1] A.T., XV, p. 556—558. Un sfat similar l-a dat regelui şi arhiepiscopul de Gniezno, căruia i s-au făcut pentru aceasta de unii reproşuri, pe care tot vicecancelarul a căutat să le combată, argumentînd că şi alte state creştine îşi asigură interesele plătind bani, cf. A.T., XV, p. 592—593.

[2] A.T., XV, p. 708—709.

[3] Regele către Vlad Vintilă, 10.X.1533, în A.T., XV, p. 686 şi la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 71—72 (cu data greşită de 8.X.1533).

[4] A.T., XV, p. 554—556, 559—560, 607—610.

[5] Tomicki către Tarnowski, din prima jumătate a lunii septembrie 1533, A.T., XV, p. 586—587.

[6] Raportul lui Iskrzycki asupra discuţiei cu Rareş, din Cameniţa, prima jumătate a lunii septembrie 1533, în A.T., XV, p. 587—591 şi la Bogdan-Hurmuzaki, Supl. II—1, p. 71—74 (avînd ca dată numai anul 1533).

Cu tot tratatul cu turcii, la a cărui grabnică încheiere polonii au fost determinați, în primul rînd, de respingerea armistițiului și de permanenta amenințare cu război din partea lui Rareș pentru recuperarea Pocuției, tratat în urma căruia ei se așteptau la o temperare a hanului și a domnului moldovean, situația rămînea tot atît de nesigură ca și mai înainte. Tătarii continuau să amenințe că se unesc cu Moscova și cu Moldova, de care erau solicitați, în caz că nu primesc tributul polon. Marele cneaz al Moscovei, mîndru de sfaturile și promisiunile lui Rareș și de speranța de a-și asocia pe tătari, refuza să negocieze armistițiul cu lituanienii, plănuind ca atunci, cînd domnul Moldovei și tătarii vor ataca Polonia, să reînceapă războiul cu Lituania. Cît privește pe Rareș, acesta nu înceta să urzească planuri ostile Poloniei pentru a contracara astfel acțiunile ostile ale regelui. Întrucît însă nu reușise pînă atunci să atragă de partea sa pe tătari și neputîndu-se baza numai pe forțele sale, temîndu-se apoi de represaliile mercenarilor poloni, el caută să împotmolească pe poloni în noi negocieri sterile, promițînd să trimită la Wilno o solie mare pentru tratative de pace, în timp ce, în realitate, el nu dorea de loc pacea cu Polonia. Așa vedea regele situația la 10 octombrie 1533, cînd convocă seimul regatului la Piotrków pentru ziua de 6 ianuarie 1534, pentru a găsi, în absența sa, mijloace cu care să se facă față amenințărilor de la hotarele de sud-est ale Poloniei [1], în timp ce în capitala Lituaniei se aștepta din zi în zi sosirea solilor moldoveni pentru tratative [2].

Regele însărcină, la 29 noiembrie 1533, pe comisarii săi la seim să aducă la cunoștința senatului că a primit și expediat solia domnului Țării Romînești, că a trimis un sol la tătari, oferindu-le un « ajutor » mic, și că marele vizir i-a făcut cunoscută intenția turcilor de a înlătura, în înțelegere cu Polonia, pe Rareș din domnie [3]. Regele ceru deci sfatul senatorilor: ce să răspundă tătarilor, în cazul cînd vor cere o « soldă » mai mare, și ce răspuns să dea vizirului în legătură cu înlăturarea lui Rareș [4].

Seimul, la care regele Zapolya intenționase, după cum se spunea, să trimită, la dorința lui Rareș, o nouă solie pentru a media un acord între moldoveni și poloni [5], a votat, ca și în anii precedenți, impozite pentru apărarea regatului, acordînd în același timp regelui, în caz de primejdie mare și inopinată, puteri depline pentru mobilizarea generală a șleahtei [6]. În ceea ce privește cererile tătarilor de a li se da daruri « după vechiul obicei », amenințînd în caz de refuz că se vor uni cu Moscova și cu Moldova și vor ataca, împreună, regatul, senatul a răspuns regelui că este împotriva înnoirii acestui obicei, care știrbește onoarea țării și aduce mai multă pagubă decît folos. Avînd însă în vedere războiul, pe care regele se pregătea în acel timp să-l declare Moscovei,

[1] A.T., XV, p. 683—684, 688—689, 702—707, 719—720.
[2] A.T., XV, p. 688—689.
[3] Propunerea vizirului a fost transmisă regelui în vara anului 1533, prin intermediul lui Gritti și prin Ocieski, solul polon, trimis la 6 mai la Poartă cu instrumentele de ratificare a tratatului de pace și întors în țară la 7 octombrie.
[4] A.T., XVI—1, p. 127.
[5] A.T., XVI—1, p. 81.
[6] A.T., XVI—1, p. 127—128. La plata impozitelor pentru apărare a fost impusă, ca și în anul 1531, și populația romînească din Polonia, care se ocupa cu agricultura și creșterea vitelor, urmînd ca cei ce aveau pămînt să plătească de ogor cîte 6 groși în două rate; la fel și cei ce aveau numai casa și loc de bătătură, căruia-i ziceau « dvoriște »; iar cei ce nu aveau pămînt, dar se ocupau cu păstoritul, cîte 6 groși de turma de oi, la fel în două rate, cf. A.T., XVI—1, p. 255.

profitînd de moartea marelui cneaz Vasile și de tulburările interne cauzate de lupta pentru putere, succesorul fiind atunci copilul de 3 ani, viitorul Ivan cel Groaznic, precum și primejdia care amenința Polonia din partea lui Rareș, senatul fu de părere ca regele să nu refuze nimic tătarilor, dar nici să ia vreun angajament în scris, pentru a nu constitui un precedent pentru viitor.

În legătură cu propunerea marelui vizir privind înlăturarea și înlocuirea lui Rareș, senatul nu considera oportună întreprinderea unei astfel de acțiuni în acest moment, în care Polonia era pe pragul de a se angaja în războiul cu Moscova, dar fu de părere că această acțiune va putea fi întreprinsă mai tîrziu, în înțelegere cu Ungaria, după încheierea păcii între cei doi regi de acolo. De aceea, senatorii au sfătuit pe rege să răspundă marelui vizir că Moldova păstrează temporar pacea, conformîndu-se, probabil, recomandării sultanului, iar dacă Rareș va rămîne și mai departe în încăpățînarea și ostilitatea sa, atunci regele se va înțelege cu sultanul și cu regele Ungariei în privința unei acțiuni comune pentru înlăturarea lui [1].

În același timp, proprietarii poloni de la margine căutară să-și întărească apărarea domeniilor împotriva eventualelor incursiuni din partea lui Rareș prin ridicarea de noi cetăți sau prin întărirea celor existente. Astfel Ieronim Szafraniec, staroste de Chęciny, prezentă lui Tomicki proiectul său de a construi o cetate pe domeniile sale din Pocuția, în apropierea hotarului cu Moldova, dar fiindcă se temea că Rareș nu-l va lăsa s-o ridice, cerea să i se admită să angajeze pe banii statului 200 călăreți și 100 pedeștri pentru acoperirea acestor lucrări. Vicecancelarul recomandă regelui cererea, ca una ce era conformă interesului public [2]. Tot atunci seimul recomandă regelui cererea lui Jan Tworowski, castelanul Camenițel, de a i se da ajutor să întărească cetatea Gwoździec, «cheia Pocuției», de pe domeniul său, afară de care nu exista alta în această regiune de frontieră, pentru a nu fi ocupată de Rareș, «dușmanul și răul vecin» [3]. La 21 februarie 1534 sosi la Wilno știrea că voievodul Moldovei a pustiit chiar 10 sate din Pocuția [4].

Planul înlăturării lui Rareș din domnie. Nu trecu însă mult și la Poartă se începu a se pune la cale înlăturarea lui Rareș. Partea polonă în aceste discuții fu reprezentată de Andrei Tęczyński, castelan al Cracoviei, pornit încă din iunie 1533 în pelerinaj la Ierusalim [5], dar și într-o misiune semioficială, în numele partidei naționale [6], pentru a convinge pe sultan să încredințeze regelui Poloniei mediația în litigiul pentru coroana Ungariei dintre Zapolya și Ferdinand, în vederile Porții.

Cel ce avea plenipotența sultanului, în calitate de comisar al său cu depline puteri administrative și militare asupra Ungariei, ca să soluționeze diferendul între cei doi regi și să dea regatul, unificat, în mîinile lui Zapolya, ca vasal al Porții, a fost Gritti. Acesta a stat de vorbă cu pelerinul polon, expunîndu-i planul sultanului privitor la Ungaria, și tot el a fost interpretul

[1] A.T., XVI–1, p. 119–128.
[2] A.T., XVI–1, p. 234–235.
[3] A.T., XVI–1, p. 125.
[4] A.T., XVI–1, p. 241.
[5] A.T., XV, 415–416, 423–424.
[6] Wl. Pociecha, *Czasy Zygmunta Starego* (Timpurile lui Sigismund cel Bătrîn), în *Roczniki Historyczne*, XVI (1947), Poznań, p. 210–211.

la discuţia ce a avut-o Tęczyński cu Aias paşa, cînd polonul a atins şi chestiunea Moldovei.

Întrebat dacă Rareş a încheiat pace cu regele polon, Tęczyńscki a răspuns că nu ştie, deoarece a plecat din Polonia înainte de a se fi ajuns la vreun rezultat în privinţa aceasta; le-a spus totuşi că domnul a trimis soli la rege, prin care a cerut, poate, şi pacea, dar ce a urmat după aceea nu ştie. Întrebat dacă el speră în încheierea acestei păci, le-a răspuns că, în condiţiile dificile, pe care le propune voievodul, nu crede că se va ajunge la o înţelegere. Întrebat, care sînt aceste condiţii, i-a informat că domnul cere restituirea tunurilor, steagurilor, prizonierilor, dar mai ales a Pocuţiei; din toate aceste condiţii, el crede că s-ar putea accepta numai aceea ce se referă la schimbul reciproc de prizonieri.

După aceasta, Gritti i-a declarat, în numele său şi al lui Aias paşa, că domnul Moldovei nu merită prietenia regelui, pentru că, deşi învins, n-a încetat nicicînd să molesteze pe rege, şi că ei îl consideră drept principalul duşman. Solul le-a răspuns că faptele şi cursele voievodului sînt bine cunoscute regelui, dar că acesta le-a respins consecvent. Gritti şi paşa i-au spus apoi că voievodul a făcut regelui mult mai mult rău decît le-a spus solul şi că răul trebuie răsplătit prin rău. Solul le-a replicat că regele consideră pe voievod de vasal şi feudatar al sultanului, de aceea el trebuie să ţină seama în acţiunea sa împotriva domnului de pacea încheiată recent cu sultanul, care se resfrînge şi asupra vasalilor acestuia.

Tęczyński le-a spus apoi că ar vrea să ştie ce gînd are sultanul faţă de voievod şi cum trebuie să procedeze regele cu acesta, în cazul cînd nu va pune capăt acţiunii sale duşmănoase împotriva regelui. Ei i-au răspuns că sultanul i-a însărcinat să-i spună în cel mai mare secret că este hotărît supus nimănui oportun, să pedepsească şi să pună mîna pe voievod, care nu este ca, la timpul şi care este tare plin de toate nelegiuirile, asigurînd prin aceasta Poloniei liniştea din partea Moldovei; în această privinţă sultanul se va înţelege cu regele; deocamdată însă doreşte ca acesta să nu facă război lui Rareş, ci numai să-i respingă eventualele atacuri. Pelerinul polon i-a întrebat atunci dacă numai persoana voievodului este urîtă sultanului, sau dacă tot poporul moldovenilor, de la care sultanul ridică tributul, trebuie să ispăşească. I s-a răspuns că s-a prevăzut ca populaţia Moldovei să nu piară, ci să dea tributul anual cuvenit sultanului, voievodul însă, ca un rebel şi nesupus sultanului, va fi destituit şi înlocuit. Tęczyński le-a cerut să-i spună cine va urma lui Rareş, căci regele vrea să ştie dacă viitorul său vecin va fi mai bun şi va păzi mai bine pacea decît acesta. I s-a răspuns că în ceea ce priveşte aşezarea altui voievod în locul lui Rareş, sultanul se va înţelege cu regele înainte de a porni cu armele contra actualului domn şi că va numi un voievod care să-i convină şi regelui. Pentru ca Rareş să poată fi doborît cel mai lesne, sultanul va stărui să fie înconjurat şi atacat din toate părţile. În acest scop, el a plănuit să trimită la timpul potrivit sangeaci siguri, cu armată şi aparatul necesar de război, în timp ce Rareş va fi atacat şi de Zapolya, care, după declaraţiile lui Gritti şi Aias paşa, îi îndura greu capriciile şi stricăciunile pricinuite în Transilvania, precum şi de domnul Ţării Romîneşti, la porunca sultanului. În acelaşi timp nici tătarii nu vor întîrzia să năvălească asupra lui. Interlocutorii lui Tęczyński sperau că regele Poloniei îl va ataca şi el, la cererea aceluiaşi sultan. Astfel, înconjurat din toate părţile, el va fi predat de poporul său în mîna sultanului; în caz contrar, poporul moldovean

se va pune în primejdie, odată cu el. Ei au cerut, în sfîrşit, interlocutorului lor polon să aducă la cunoştinţa regelui planul sultanului, pentru a contribui la timpul oportun la realizarea lui [1].

Marea coaliţie, care avea să pună capăt în anul 1538 primei domnii a lui Petru Rareş, a fost plănuită aşadar de sultan, nu fără amestecul lui Gritti, încă din vara anului 1533.

Plecînd de la Constantinopol, în drum spre Ierusalim, Tęczyński s-a oprit la Alep, unde a fost primit de marele vizir, pornit în război împotriva perşilor, căruia i-a înmînat scrisoarea regelui, reclamînd că tătarii de la Cetatea Albă continuă să facă incursiuni în Polonia, contrar recentului tratat polono-turc [2]. Vizirul răspunse regelui că a interzis acestor tătari să mai facă asemenea incursiuni, iar în cazul cînd ele se vor mai repeta, regele să-i trimită cîţiva prizonieri tătari pentru a se vedea dacă aceste năvăliri nu sînt cumva inspirate de domnul Moldovei.

În ceea ce priveşte înlăturarea lui Rareş, vizirul comunică regelui să mai aştepte puţin, iar între timp să-şi păzească ţara de el, că să nu o calce. Sultanul va arăta însă în scurt timp că are multe « slugi şi supuşi », care, puşi în scaunul Moldovei, vor şti să păstreze credinţa faţă de el şi să trăiască în bună vecinătate cu regele polon. În sfîrşit vizirul recomanda regelui să nu încheie pace cu Rareş, deoarece acesta este inclus în recentul tratat turco-polon ca vasal al sultanului [3].

Între timp Gritti porni să-şi îndeplinească misiunea din care n-avea să se mai întoarcă. După ştiri sosite în Polonia din Transilvania, el trecu, la începutul lunii mai 1534, Dunărea, ajunse la Tîrgovişte la curtea lui Vlad Vintilă, spre a trece în Transilvania şi de acolo în Ungaria pentru împăcarea celor doi regi, dacă nu pentru realizarea propriilor sale vise de stăpînire. Dar Rareş i-a oprit trecerea, de teamă să nu-şi piardă posesiunile din Transilvania, pe care Gritti urma să le predea, la ordinul sultanului, regelui Zapolya. Din această cauză, Gritti a fost nevoit să se oprească mai multă vreme pentru a-şi spori armata [4]. Trecînd în Transilvania, el îşi găsi însă moartea, la care contribui în mod hotărîtor domnul Moldovei, ca răsplată pentru toate cîte i le făcuse pînă atunci. Aceasta însemna însă o ruptură definitivă cu turcii.

Totuşi, şi în cursul anilor umători, Rareş ţinu încurcaţi pe poloni prin tratative de pace, de astă dată însă prin intermediul lui Ferdinand I, al cărui vasal se declară în 1535. Dar şi aceste tratative eşuară din cauza poziţiei intransigente a ambelor părţi faţă de problema Pocuţiei. Rareş atacă, în august 1535, această provincie în litigiu, pentru a face, la cererea solilor Moscovei, o diversiune în favorul acesteia, în plin război cu lituanienii, dar atacul fu oprit de trupele mercenare polone de la graniţă. Repetat însă în anul următor, la o scară mare, el duse la pustiirea simţitoare a Pocuţiei, determinînd mobilizarea împotriva Moldovei a întregului regat polon. Mediaţia austriacă a stîrnit în Polonia numai

[1] A.T., XVI–1, p. 853–855. Scrisorile lui Tęczyński către rege şi Tomicki, conţinînd cele de mai sus, au fost primite de vicecancelar, prin intermediul voievodului Podoliei, la 8 martie 1534. Acesta le-a trimis a doua zi regelui în Lituania, sfătuindu-l să accepte cele făcute de pelerin la Poartă. Copii după ele au fost difuzate în acelaşi timp de Tomicki lui Tarnowski, arhiepiscopului de Gniezno şi episcopului de Plock, v. A.T., XVI–1, p. 309–312, 364–367.

[2] A.T., XVI–1, p. 286–292.

[3] A.T., XVI–1, p. 296–298.

[4] A.T., XVI–1, p. 562–564.

neîncredere, iar criza internă, care a culminat cu răscoala din 1537 la Lvov a şleahtei mobilizate pentru războiul contra moldovenilor, a făcut imposibilă luarea de contramăsuri din partea polonilor. Abia atacul lui Rareş asupra Pocuţiei din 1538, soldat cu greaua înfrîngere de pe Şiret de la 1 iulie a trupelor polone de pază (17 roate de călăreţi), a determinat seimul să voteze din nou impozite pentru angajarea de mercenari. În acelaşi timp, Polonia se asigură de neutralitatea Moscovei şi de bunăvoinţa Austriei, dar mai ales de cooperarea turcilor, a căror mare expediţie o aducea asupra Moldovei. Numai aşa putu să pornească Tarnowski în vara aceluiaşi an, cu o mare armată de 18.000 mercenari, asupra Moldovei. Asediind Hotinul, el constrînse pe Rareş să încheie pacea, renunţînd, în sfîrşit, la Pocuţia, în timp ce de la miazăzi sultanul înainta spre Suceava pentru a-şi realiza planul, conceput încă din anul 1533, de înlăturare a nesupusului domn romîn, dar şi de întărire a stăpînirii Turciei asupra Moldovei, lucru atît de nedorit chiar de poloni, de ale căror hotare se apropiau din ce în mai mult razele amenințătoare ale Semilunii [1].

Toate acestea vor fi însă analizate mai amplu, pe măsură ce vor apare noi volume din *Acta Tomiciana*.

Pînă atunci se impun însă unele consideraţii asupra celor expuse mai sus. Materialul documentar analizat lărgeşte perspectivele sub care s-a privit pînă acum istoria Moldovei din această perioadă şi o plasează într-un vast cadru european, din care figura lui Petru Rareş iese pregnant în lumină. Totodată el scoate în relief importanţa politicii domnului romîn în complexul relaţiilor politice din sud-estul Europei. Politica lui constituie o preocupare continuă atît pentru Polonia cît şi pentru Turcia. Din păcate, şi faţă de una şi faţă de cealaltă Rareş n-a mai reuşit să păstreze diplomaţia perspicace a tatălui său, politica sa ducînd în cele din urmă la alianţa acestor două puteri împotriva Moldovei. Creindu-şi în mod inutil un duşman în plus la nord, în timp ce de la sud turcii ameninţau centrul Europei, el a provocat resentimentele şi contraacţiunea polonă, care explică şi tonul corespondenţei analizate, cînd este vorba de a caracteriza pe Rareş. Inferioritatea forţei moldovene în faţa coaliţiei turcopolone va da prilejul aşteptat boierimii de a lichida o domnie autoritară, defavorabilă ei, trecînd de partea inamicului.

ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВОКРУГ КОНФЛИКТА МЕЖДУ ПЕТРУ РАРЕШЕМ И ПОЛЬШЕЙ

(Резюме)

Конфликт 1531 года между Петру Рарешем, господарем Молдавии, и Польшей был детально изучен как румынскими, так и польскими историками. До сих пор, однако, не исследован дипломатический аспект этой проблемы. В настоящей статье автор пытается проанализировать дипломатическую деятельность в связи с указанным разногласием, вокруг которого сконцентрировалась почти вся молдаво-польская политика первой половины XVI века. Изучаемый период продолжался лишь три с половиной года (начало 1531 года — 1 июля 1534 года), т.е. период времени, который можно изучать по недавно опубликованным материалам известной польской коллекции документов *Acta Tomiciana*, помещенным в трех последних томах (XIV—XVI вв., часть 1-ая).

[1] *Historia polityczna Polski*, II, p. 32—33; L. Kolankowski, *Polska Jagiellonów*, p. 232, 256—258; *Historia Polski*, I—2, p. 210.

Вначале автор кратко представляет политическое положение в центральной и юго-восточной Европе накануне вспыхнувшего молдово-польского конфликта 1531 года, затем кратко излагает историю этого конфликта, после чего переходит к анализу дипломатических переговоров по заключению мира. С этой целью изучается венгерско-оттоманское посредничество в заключении перемирия, которое, однако, не было достигнуто из-за твердой позиции обеих сторон в вопросе Покуции, пограничной провинции, которая являлась предметом спора. Затем автор переходит к анализу польско-оттоманских переговоров, вызванных этим конфликтом, молдаво-польских переговоров о заключении мира, о завершении плана, предложенного турками в 1533 году, о низложении румынского господаря с помощью поляков. Дипломатическая деятельность последующего периода (до 1538 года, конца первого периода правления Петру Рареша) будет исследована после того, как появятся новые тома указанной коллекции документов, тогда же можно будет сделать и последние выводы.

L'ACTIVITÉ DIPLOMATIQUE AUTOUR DU CONFLIT ENTRE PETRU RAREȘ ET LA POLOGNE

(Résumé)

Les historiens roumains et polonais ont etudié minutieusement la guerre de 1531 entre Petru Rareș, le voïvode de la Moldavie, et la Pologne. Un seul aspect en est resté ignoré: l'aspect diplomatique de l'affaire.

L'auteur de l'article entreprend justement l'analyse de l'activité diplomatique concernant ce conflit qui a marqué presque tous les aspects de la politique moldo-polonaise de la première moitié du XVIe siècle. La période pratiquement envisagée par l'article ne dépasse pas trois ans et demie (de 1531 jusques au 1er juillet 1534), à savoir le laps qui peut être étudié grâce aux informations récemment publiées dans les derniers trois tomes (XIVe, XVe et XVIe, première partie) de la prestigieuse collection polonaise de documents *Acta Tomiciana*.

L'article débute par une brève présentation de la situation politique dans l'Europe centrale et de sud-est à la veille du conflit moldo-polonais, fait un succint historique de celui-ci et s'attarde sur l'analyse des pourparlers diplomatiques de réconciliation. On y expose la tentative de médiation hongroise et ottomane en faveur d'un armistice — qui ne fut jamais réalisé à cause de l'intransigeance des deux parties belligérantes à propos du statut de la Pocutia, la province de frontière objet du litige. On opère ensuite une analyse des pourparlers polono-ottomanes déterminés par le conflit, et des pourparlers de paix directs moldo-polonais. Un exposé du projet turc — dessiné en 1533 — visant à enlever le trône au voïvode roumain, à l'aide de la Pologne, clôt l'article.

L'activité diplomatique des années 1535—1538 (fin du premier règne de Petru Rareș) sera étudiée à mesure que de nouveaux tomes de la citée collection de documents paraîtront. C'est à cette occasion-là qu'on poura exquisser aussi des conclusion générales sur ces questions.